

บทที่ 3

ชีวประวัติของชัชคุดาวูด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฆอนีย์ และรายละเอียดของหนังสือบุนยะฮ์ อัฎฎุลลาบ

3.1 ชิวประวัติของชัชคุดาวูด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฆอนีย์

3.1.1 เชื้อสายและต้นตระกูล

ท่านมีชื่อเต็มว่า วันดาวูด เป็น วันอับดุลลอฮ์ เป็น วันอิคริส เป็น โต๊ะวันอบูบักร เป็น โต๊ะกายอ ปันดัก เป็น แอนดิ หรือพะกิส อาลี เป็น มุศเฎาะฟา คาตุญัมบุ(สุลต่านอับดุลหะมิด ซาห์) เป็น สุลต่านมุซ้อฟฟิร วะลียุดลอฮ์ เป็น สุลต่าน ออบูอับคิลละฮ์ อุมคะตุคติน ราชานแห่งจามปา⁵⁷(Champa) ค.ศ. 1471

ส่วนมารดาของท่านคือ นางวันฟาฎิมะฮ์ บุตรีของนาง วันสะละมะฮ์ เป็นติ โต๊ะบันคาร์วันชู เป็น โต๊ะกายอ รักนา ดิราญา เป็น แอนดิ หรือพะกิส อะลี

เชื้อสายทางบิดาและมารดาของชัชคุดาวูด มาบรรจบรวมที่ แอนดิ (พะกิส อะลี) ซึ่งมีชื่อนามว่า คาโต๊ะมหาราญาเลลา เป็นบุตรของสุลต่านมุศเฎาะฟา คาตุญัมบุ (สุลต่านอับดุลหะมิด ซาห์) (Shaghir ,1990:9)

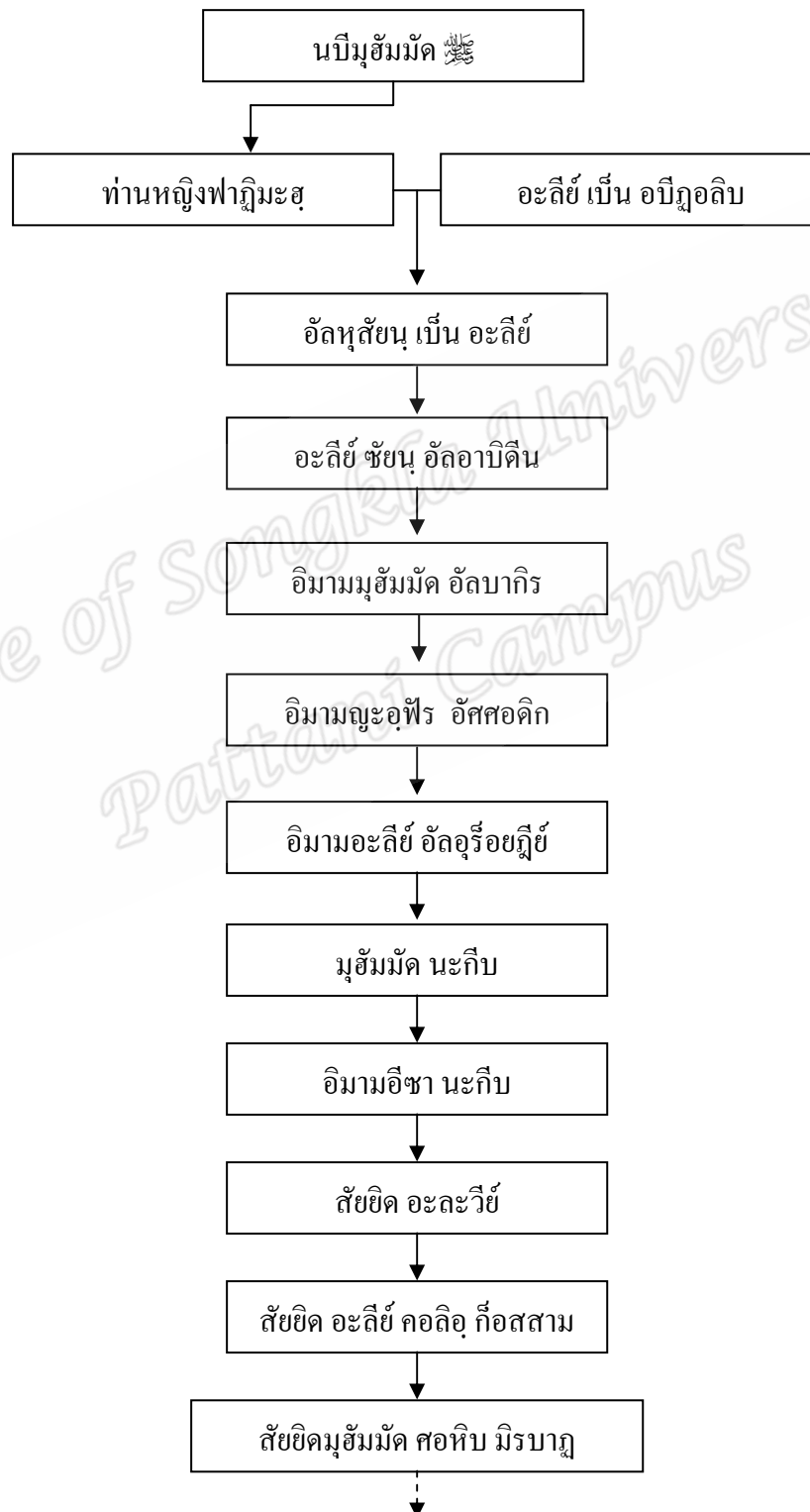
นักวิชาการมีความเห็นที่ขัดแย้งถึงประวัติของ แอนดิหรือพะกิส อะลี บรรพบุรุษของชัชคุดาวูด มีรายงานว่า ท่านเป็นชาวเมืองปัตตานีตั้งแต่เดิมเป็นบุตรของเจ้าเมืองญัมบุ (ยะหริ่ง) และได้เดินทางไปยังตอนใต้ของเกาะสุลาเวสี (Sulawesi) ระยะเวลาหนึ่งจากนั้นท่านก็กลับมายังปัตตานีอีกครั้งในสมัยราชินีอูงู (ค.ศ.1624-1635) (Shaghir ,1990:10) บทความของนิมะหุมุค มุขมนตรีแห่งรัฐกลันตันระบุว่า ท่านมีภูมิลำเนาเดิมที่เมืองบุงมิส (Bugis) เป็นบุตรของผู้ครองเมืองนั้น แต่มีความขัดแย้งระหว่างพี่น้อง ท่านจึงได้อพยพเร่ร่อนเรื่อยมาจนถึงเมืองปัตตานี เมื่อ ปี ค.ศ. 1049 (ค.ศ. 1637) (Shaghir ,1990:11) ส่วนอิสมาอีล เจ๊ะดาวูด ระบุว่าท่านมีภูมิลำเนาเดิมที่เกาะสุลาเวสี เข้ามาที่เมืองปัตตานีเมื่อปี ค.ศ. 1049 (ค.ศ.1629) (Che Daud,1988:3)

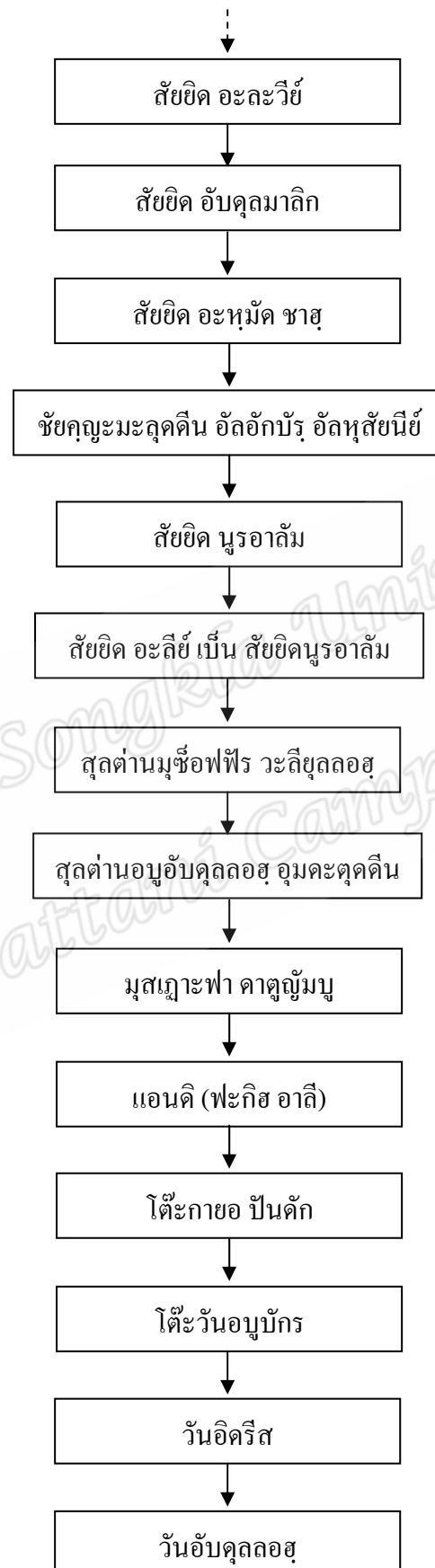
⁵⁷ อาณาจักรจามปา เป็นอาณาจักรโบราณตั้งเมื่อพุทธศตวรรษที่ 7 อยู่ทางใต้ของจีน อยู่ทางเหนือของพูนัน ปัจจุบันคือ เมืองเว้ กวางนัม ถัวเถียน แพนรัง และ นาดรัง (ปัจจุบันอยู่ในเวียดนามตอนกลาง)พวกจามเดิมนับถือศาสนาพุทธแต่ชาวมลายูได้ไปเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ชาวจามจึงหันมานับถือศาสนาอิสลามคนไทยจึงเรียกว่าแขกจาม <http://www.siamrecorder.com/h/21.htm>

วันมุฮัมมัด เศาะฆิร มีความเห็นว่าซัยคุดาเวดนั้นสืบเชื้อสายมาจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ทางสายเชื้อท่าน อัลหุสัยนุ เป็น อะลีษ เป็น อะบีฏอลิบ (Shaghir ,1990:11)

ผังแผนภูมิการสืบเชื้อสายต่อไปนี้

ภาพที่ 7 แผนภูมิการสืบเชื้อสายของซัยคุดาเวด

↓

ชัยคุวานดาวูด เป็น วันอับดุลลอฮ์

ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีที่บุคคลหนึ่งอ้างถึงการสืบเชื้อสายมาจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ นั้น ต้องมีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจน โดยมีการบันทึกประวัติเชื้อสาย () ส่วนการอ้างว่าชัยคุดาวูดสืบเชื้อสายจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ นั้นผู้วิจัยยังไม่พบหลักฐานที่ปรากฏแน่ชัด ดังนั้นจึงไม่อาจยืนยันถึงการสืบเชื้อสายของชัยคุดาวูดจากท่านนบี ﷺ ได้ ถึงแม้ว่าในหนังสือของวันมุฮัมมัด เสาะฆิร ได้เขียนถึงเชื้อสายต้นตระกูลของชัยคุดาวูด โดยเริ่มจากชัยคุดาวูดจนถึงท่านนบี ﷺ ผู้วิจัยพบว่าบางช่วงของสายสืบนั้นขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารถพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งกันและกันได้

3.1.2 สถานที่และปีเกิด

ก.สถานที่เกิด

เกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของชัยคุดาวูดยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในหมู่นักวิชาการ อับดุลลอฮ์ อัลกอรี (al-Qari, 1967:135) ระบุว่า ชัยคุดาวูด เกิดที่บ้าน บินดังกูเจ⁵⁸ (Bendang gucir) อิสมาอิล เจ๊ะดาวูด (Che Daud, 1988:3) ระบุว่าท่านเกิดที่บ้าน ปาเราะ มัร โหม⁵⁹ (Parit Marhum) วันมุฮัมมัด เสาะฆิร ยืนยันว่าท่านเกิดที่บ้าน กรือเซะ (Kerisik) โดยอ้างหลักฐานจากบทกลอนที่โต๊ะกลาบอ⁶⁰ ได้เขียนไว้ในหน้าแรกของหนังสือ ฮิดายะฮ์ อัลมุตะอัลลิม () เป็นหลักฐาน (Saghir, 2000:3) โต๊ะกลาบอได้กล่าวว่า

" فطاني يغ مشهور نثري مؤلفث نثريث ايت كريسيك يغ همفير
سوغيث "

แปลว่า “พะฎอนีที่เรื่อรนามคือบ้านเกิดของผู้แต่งหนังสือนี้ เมืองของเขาคือกรือเซะ ที่อยู่ใกล้กับแม่น้ำ”

⁵⁸ คือบ้านบือเนกูเจ หมู่ที่ 7 ตำบลกะมียอ อำเภอมือเมือง จังหวัดปัตตานี

⁵⁹ คือบ้านปาเราะ หมู่ที่ 2 ตำบลบาราโหม อำเภอมือเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นที่ตั้งสุสานหลวง โดยเฉพาะสุสานของพญาอินทรา ปฐมกษัตริย์แห่งปัตตานีที่นับถือศาสนาอิสลาม

⁶⁰ ท่านมีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด หุสซัยนุ เบ็น อับดุลละตีฟ อัลพะฎอนีย์ เป็นปราชญ์ที่โดดเด่นคนหนึ่ง เป็นศิษย์ของชัยคุวานมุฮัมมัดเซน เบ็น มุสญาฟา ซึ่งเป็นศิษย์เอกของชัยคุดาวูด เบ็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์

สำหรับทัศนะของอับดุลลอฮ์ อัลกอรีย์ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะมายืนยันว่าชัยคุดาอุด เกิดที่บ้านปือแนญจ ส่วนทัศนะของอิสมาอิล เจ๊ะดาอุด และวันมุฮัมมัด เสาะฆิร ไม่ถือว่าขัดแย้งมากนัก เนื่องจากบ้านกรือเซะกับบ้านปาเราะ เป็นหมู่บ้านใกล้เคียงที่ติดกัน⁶¹ (ดูรูปแผนที่ที่ภาคผนวก)

อาจารย์อิสรมัย เบญจสมิท หรือ อิสมาอิล อิสหาก ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระบุอย่างชัดเจนว่า ชัยคุเกิดที่บ้านปาเราะสุโหลงกรือเซะ (Parit Sungai Kerisik) หรือบ้านปาเราะคลองกรือเซะ (Ishaq, 2002:1)

ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมชมสถานที่เชื่อว่าเคยเป็นปอเนาะของชัยคุ ดาอุด ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ห่างจากตัวเมืองปัตตานี ราว 7 กิโลเมตร อยู่ห่างจากมัสยิดกรือเซะประมาณ 800 เมตร ปรากฏว่าปัจจุบันสถานที่ดังกล่าวไม่มีสิ่งก่อสร้างหลงเหลืออยู่นอกจากบ่อน้ำเก่าแก่ที่สร้างด้วยอิฐดินเผาที่เหมือนกับอิฐที่ใช้ก่อสร้างมัสยิดกรือเซะ ฉาบส่วนบนด้วยปูน บ่อน้ำแห่งนี้ชาวบ้านเรียกว่าบ่อน้ำชัยคุดาอุด (ดูรูปที่ภาคผนวก)

ข.ปีที่เกิด

ส่วนปีเกิดของท่านนั้นไม่เป็นที่แน่ชัดเช่นกัน นักวิชาการที่ศึกษาชีวประวัติปราชญ์มลายู มีความเห็นแตกต่างกันไป เช่น ปี ฮ.ศ. 1133 ฮ.ศ. 1153 และ ฮ.ศ. 1183

อิสมาอิล เจ๊ะดาอุด มีความเห็นว่าท่านเกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 1183 ตรงกับปี ค.ศ. 1769 ทั้งนี้โดยอาศัยคำบอกเล่าของหัจญ์นิอิสหาก เป็น ดาอุด⁶² หลานของชัยคุมุฮัมมัด อัลดาวูดีซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่รอบรู้เกี่ยวกับชีวประวัติชัยคุดาอุด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์

ส่วนวันมุฮัมมัด เสาะฆิร ระบุว่าปีที่เกิดของชัยคุดาอุดไม่ได้ถูกบันทึกไว้อย่างชัดเจนแม้ในหนังสือบันทึกของครอบครัวที่มีสายสัมพันธ์กับชัยคุดาอุดเองก็ยังคงระบุปีเกิดของท่านที่แตกต่างกัน คือ ปี ฮ.ศ. 1133 (ค.ศ. 1720), ปี ฮ.ศ. 1153 (ค.ศ. 1740) และปี ฮ.ศ. 1183 (ค.ศ.1769)” (Shaghir, 1990:23)

วันมุฮัมมัด เสาะฆิร อับดุลลอฮ์ มีความเห็นว่าทัศนะที่กล่าวว่าชัยคุชัยคุดาอุดเกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 1183(ค.ศ.1769) นั้นเป็นไปได้ด้วยเหตุผลดังนี้

⁶¹ บ้านปาเราะหมู่ที่ 2 จะมีสองฝั่งเนื่องจากมีทางหลวงหมายเลข 42 (ปัตตานี-นราธิวาส) ตัดผ่านหมู่บ้าน ฝั่งที่มีสุสานหลวงชาวบ้านจะเรียกบ้านปาเราะ มัร โหม ส่วนอีกฝั่งหนึ่งชาวบ้านเรียกว่าบ้านปาเราะ คลองกรือเซะ ซึ่งเชื่อว่าเป็นบ้านเกิดของชัยคุดาอุด

⁶² หัจญ์นิอิสหาก เป็น หัจญ์ดาอุดเกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 1319 ที่มักกะฮ์ และได้กลับมาพำนักที่กลันตันเมื่ออายุ 16 ปี ที่หมู่บ้าน Tikat ดิภัท ท่านมีศักดิ์เป็นหลานของชัยคุนิมัตกัจอิ หรือชัยคุมุฮัมมัด อัลดาวูดี ท่านมีความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติชัยคุดาอุดและเครือญาติของท่านเป็นอย่างดี (Che Daud,1988:4)

1. ในหนังสือของหะยีมุฮัมมัดนุร มัรชุกี๋ ดุหยง ได้บันทึกบทสนทนาของศิษย์ซัยคุดาอุดท่านหนึ่งซึ่งมีชื่อว่า หัจญีอูบับกร ได้สนทนากับซัยคุอูษมาน ญะลาอุดดิน ที่เมืองมักกะฮฺ เมื่อปี ฮ.ศ. 1328 (ค.ศ. 1910) ดังบทสนทนาต่อไปนี้

ซัยคุอูษมาน: ขณะนี้ท่านมีอายุเท่าใด?

หัจญีอูบับกร: ตอนนี้อายุ 150 ปีแล้ว

ซัยคุอูษมาน: เดินทางมายังเมืองมักกะฮฺตั้งแต่เมื่อใด?

หัจญีอูบับกร: ตั้งแต่ยังเด็ก

ซัยคุอูษมาน: ท่านทันพบกับปราชญ์ท่านใดบ้าง?

หัจญีอูบับกร: ทันพบและได้ศึกษาวิชาจากซัยคุดาอุด

เหตุการณ์สนทนานี้เกิดขึ้นเมื่อปี ฮ.ศ. 1328 (ค.ศ. 1910) หากคำนวณโดยนำปี 1910 มาลบกับอายุของท่านหัจญีอูบับกร 150 ปี จะได้ผลลัพธ์คือ 1763 ซึ่งเป็นปีที่เกิดของหะยีอูบับกรเอง ถ้าหากซัยคุดาอุด เกิดเมื่อปี 1769 แสดงว่าซัยคุดาอุดมีอายุอ่อนกว่าหัจญีอูบับกรผู้เป็นศิษย์ ซึ่งเป็นไปไม่ได้เพราะขณะนั้นซัยคุดาอุดเป็นปราชญ์อาวุโสที่มีชื่อเสียงในมักกะฮฺ จะมีอายุต่างกันแค่ 3 ปี กับหัจญีอูบับกรผู้เป็นศิษย์

2. มีบันทึกว่าซัยคุดาอุดเคยศึกษารับความรู้จากซัยคุ อีซา เบ็น อะหมัด อัลบรัรอวี๊ ซึ่งเสียชีวิตเมื่อปี ค.ศ. 1768 และ ซัยคุมุฮัมมัด อับดุลการิม เบ็น อัศลามาน เสียชีวิตเมื่อปี ค.ศ. 1775 ถ้าหากซัยคุดาอุดเกิดเมื่อปี ค.ศ. 1769 ก็จะไม่สอดคล้อง เพราะปีที่ท่านทั้งสองเสียชีวิตนั้น ซัยคุดาอุดยังอยู่ในเยาว์วัย

วันมุฮัมมัด เสาะฆีร์ อับดุลลฮฺ (Shaghir, 1999:7) เห็นว่าทศนะที่ใกล้เคียงกับความถูกต้องที่สุด คือทศนะที่ว่าท่านเกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 1133 (ตรงกับ ค.ศ. 1720) ทั้งนี้อาศัยหลักฐานจากคำพูดของซัยคุอับดุลหะมิด เบ็น อับดุลกอดิร อัศสะนาวี๊ กล่าวในหนังสือริสาละฮฺ บะหะษัน นียัต เสิมบะฮฺยัง (سمبھيغ)

เฟาด์ชีนาอิม เบ็น หัจญีบัครูดดิน อาจารย์ประจำคณะอุศูลุดดิน มหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเลเซีย เห็นว่าปีที่ซัยคุดาอุด เกิดคือ ปี ค.ศ. 1740 (ฮ.ศ. 1153) ด้วยเหตุผล คือ ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติซัยคุดาอุดอย่าง เวอร์จิเนีย แมธิสัน (Virginia Matheson) และวันมุฮัมมัด เสาะฆีร์ อับดุลลฮฺ (Wan Muhammad Shaghir Abdullah) ต่างยืนยันว่าซัยคุดาอุดเดินทางไปศึกษาขณครมักกะฮฺเมื่อขณะยังอยู่ในวัยหนุ่ม อาจารย์ของซัยคุดาอุดที่ชื่อ ซัยคุอีซา อัลบรัรอวี๊ เสียชีวิตเมื่อปี ค.ศ. 1768 หากขณะนั้นซัยคุดาอุดยังอยู่ในวัยหนุ่ม สมมุติว่าอายุของท่านขณะนั้น

ประมาณ 28 ปี ซึ่งเมื่อนำจำนวน 1768 มาลบกับอายุของซัยคุดาูด 28 ก็จะได้ผลลัพธ์ 1740 ซึ่งเป็นปีที่ซัยคุดาูดถือกำเนิดพอดี (Faudzinaim, 2001:3)

ผู้วิจัยเห็นว่าปีที่ซัยคุดาูดเกิดนั้นสามารถคำนวณได้จากปีที่กองทัพสยามบุกยึดปัตตานีครั้งสุดท้ายนั้นคือ ปีพุทธศักราชที่ 2329 ตรงกับปีคริสต์ศักราชที่ 1786 หากสันนิษฐานว่าขณะที่เกิดเหตุการณ์นั้นซัยคุดาูดยังอยู่ในวัยหนุ่ม อายุราว 17 ปี ก็แสดงว่าปีที่ท่านเกิดก็คือปี ค.ศ. 1769 ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของอิสมาอีล เจ๊ะดาูด

3.1.3 การศึกษา

ซัยคุดาูดเกิดมาในครอบครัววิชาการ วันอับลลอส ผู้เป็นบิดาของท่าน และวันอิริสปูของท่าน ล้วนเป็นปราชญ์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ซัยคุดาูดได้รับการอบรมเลี้ยงดูและรับการศึกษาด้านศาสนาอย่างดี ซัยคุดาูดเป็นเด็กที่อัจฉริยะท่านสามารถจดจำสิ่งต่างๆอย่างง่ายดาย เพียงแค่ท่านอ่านหรือฟังเพียงครั้งเดียวท่านก็สามารถจดจำได้ อีกทั้งท่านยังเป็นเด็กดีมีจรรยา มารยาทที่งดงาม (Shaghir, 1999:24-25)

วันมุหัมมัด เศาะมีรุ เล่าว่า ในปี ค.ศ. 1971 เขาได้มาเยี่ยมจังหวัดปัตตานีเพื่อศึกษาชีวประวัติของซัยคุดาูด อัลพะฎอนีย์ มีชายชราคนหนึ่งได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับซัยคุดาูดที่เล่าสืบกันมาให้ฟังว่า

“ในขณะที่ซัยคุดาูดยังเยาว์วัย มีปราชญ์ผู้รู้ท่านหนึ่งที่เดินทางมาจากประเทศเยเมน (Yemen) มาที่บ้านกรือเซะ ในวันหนึ่งพวกเด็กๆกำลังวิ่งเล่นกันอยู่ ซึ่งในบรรดาเด็กเหล่านั้นมี เด็กชายคนหนึ่งชื่อดาูด ปราชญ์ผู้รู้ท่านนั้นเฝ้าสังเกตจ้องมองไปยังเด็กชายดาูดคนเดียว ในขณะที่เด็กอื่นๆท่านมิได้ให้ความสนใจมากนัก ท่านเดินเข้ามาหา เด็กชายดาูด พร้อมลูบศีรษะเด็กน้อยอย่างเอ็นดูและขอคูอาห์ ทำให้ผู้คนที่เห็นเหตุการณ์เกิดความประหลาดใจว่าเหตุใดที่ปราชญ์ท่านนั้นมาหาเฉพาะเด็กชายดาูดคนเดียวเท่านั้น ปราชญ์ท่านนั้นได้ไขข้อข้องใจแก่ผู้คนที่เห็นเหตุการณ์ว่า “เผื่อบางที่อัลลอสจะทรงกำหนดให้เด็กน้อยคนนี้ (ซัยคุดาูด) เป็นดั่งดวงดาราที่ส่องประกาย เป็นดั่งเดือนเพ็ญ เป็นดั่งดวงสุริยาที่ส่องแสงจรัส และเป็นปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่ในแผ่นดินมลายู” (Shaghir, 1990:20)

เนื่องจากครอบครัวของซัยคุดาูดเป็นครอบครัววิชาการ ดังนั้นท่านจึงได้รับการศึกษาพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากบุคคลในครอบครัวและจากญาติพี่น้องของท่านเองที่เป็นปราชญ์ผู้รู้ อย่างเช่น ซัยคุเศาะฟิยุคดิน ผู้เป็นลุงของท่านเอง และปราชญ์ท่านอื่นๆที่มีชื่อเสียงใน

สมัยนั้น ท่านใช้เวลาศึกษาอยู่ที่ปัตตานีอันเป็นบ้านเกิดเป็นเวลา 5 ปี ต่อมาปัตตานีมีภัยสงครามมาคุกคาม สยามยกทัพมาตีปัตตานีเป็นครั้งที่ 5 ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1786 สงครามครั้งนี้ทำให้ปัตตานีเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ทัพหลวงถูกจับเป็นเชลย พระราชวังและมัสยิดถูกเผา ขณะนั้นซัยคุดาอูดมีอายุได้ 17 ปี ท่านได้ลี้ภัยสงครามไปพำนักที่หมู่บ้าน ปูเลาคุยง , ตรังกานุ (Pulau Duyung, Teranganu) จากนั้นท่านเดินทางไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ณ อาเจะห์ (Aceh) เป็นเวลา 2 ปี สุดท้ายท่านตัดสินใจเดินทางสู่นครหมักกะฮุ (Ismail Ishaq, 2002:2) อันเป็นศูนย์กลางของการศึกษาความรู้อิสลาม เป็นศูนย์รวมของปวงปราชญ์ที่มีชื่อเสียงในโลกมุสลิมสมัยนั้น อาจกล่าวได้ว่าปราชญ์ส่วนใหญ่ของปัตตานีทุกท่านล้วนได้รับการศึกษาจากนครหมักกะฮุ ซัยคุดาอูดใช้เวลาศึกษาที่นครหมักกะฮุถึง 30 ปี ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก และสถานที่สุดท้ายที่ท่านได้ไปศึกษาหาความรู้คือ นครมะดีนะฮุ ท่านใช้เวลาในการแสวงหาความรู้ที่นั่นเป็นเวลา 5 ปี (Che Daud ,1988:4)

หลังจากที่ซัยคุดาอูดจากบ้านเกิดเมืองนอนเพื่อแสวงหาความรู้อิสลาม ณ ต่างแดนจนกระทั่งท่านประสบความสำเร็จในการศึกษา เป็นปราชญ์ที่ถูกยอมรับใน โลกมลายู ก่อนที่ท่านจะเริ่มภารกิจเผยแพร่ความรู้ที่ท่านได้ร่ำเรียนมา ท่านได้เดินทางกลับมาเยี่ยมมาตุภูมิ ที่ปัตตานีอีกครั้ง โดยความตั้งใจของท่านในตอนแรกท่านต้องการพำนักอยู่ที่ปัตตานีเพื่อเผยแพร่วิชาความรู้ที่ท่านได้ศึกษาให้แก่พี่น้องมุสลิมในภูมิภาคนี้ แต่ทว่าสถานการณ์บ้านเมืองในสมัยนั้นเกิดความวุ่นวายมีศึกสงครามระหว่างปัตตานีกับสยามเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้ท่านจำเป็นต้องละทิ้งบ้านเกิดไปตั้งหลักอยู่ ณ ต่างแดน

อิสมาอิล เจ๊ะดาอูด(Che Daud ,1988:12) ระบุว่าซัยคุดาอูดได้กลับมาเยี่ยมแผ่นดินมลายูและมาตุภูมิ ถึง 3 ครั้ง

ครั้งแรก ท่านกลับมาเยี่ยมศิษย์เอกของท่าน คือสุลต่านแห่งเมืองสัมบาส (ประมาณปี ค.ศ. 1820)

ครั้งที่ 2 ท่านกลับมาเข้าร่วมทำสงครามระหว่างสยามกับปัตตานี (ประมาณปี ค.ศ. 1831-1832)

ครั้งที่ 3 ท่านกลับมาเยี่ยมญาติพี่น้องของท่านที่ตรังกานุ (ประมาณปี ค.ศ. 1845-1846)

นักวิชาการหลายท่านมีความเห็นตรงกันว่าท่านเคยเดินทางกลับมาเยี่ยมมาตุภูมิอีกครั้งเพื่อช่วยรัฐปัตตานีสู้รบกับสยามเมื่อปี พ.ศ. 2375 (ค.ศ. 1832) (ครองชัย หัตถา , 2549 : 77) ในสมรภูมิลี้ภัยนั้นมิซัยคุอับดุลเศาะมัด อัลฟาเล็มบานีย์ สหายของท่านมาช่วยร่วมรบกับท่านแต่อนิจจาซัยคุอับดุลเศาะมัด ถูกทหารฝ่ายสยามสังหารเสียชีวิต ณ เมืองนคร (Shaghir,1990: 26) ส่วนซัยคุ

ดาวูดสามารถหลบหนีออกมาได้ สูดท้ายท่านตัดสินใจเดินทางกลับยังเมืองมักกะฮ์และพำนักอยู่ที่เมืองฏอฮ์ฟอนสิ้นชีวิตที่เมืองนั้น(Ismael Ishaq, 2002:3)

3.1.4 คณาจารย์ของชัยคุดาวูด

ชัยคุดาวูดศึกษาจากคณาจารย์หลายท่านแต่ไม่ปรากฏชื่อของบรรดาคณาจารย์ที่ท่านได้ศึกษาอย่างละเอียดและชัดเจน ท่านศึกษาจากคณาจารย์ที่ความคิดหลากหลายไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาฟิกฮ์หรืออะกีดะฮ์ แต่จุดยืนของท่านมั่นคงคือทางด้านวิชาฟิกฮ์ยึดมั่นกับมัซฮับอัชชะฟีอี๊ยะและทางด้านอะกีดะฮ์ยึดมั่นกับแนวทางอะฮาอิเราะฮ์ คณาจารย์ของท่านส่วนใหญ่แล้วเป็นชาวมลายูที่พำนัก ณ เมืองมักกะฮ์เนื่องจากท่านใช้เวลาศึกษาหาความรู้ที่มักกะฮ์ นานกว่าสถานที่อื่นๆ

ผู้วิจัยสามารถสรุปคณาจารย์ของชัยคุดาวูด มีดังนี้

1. ชัยคุเศาะฟียุคดิน ท่านเป็นลุงของชัยคุดาวูดเอง (ศึกษาที่ปัตตานี) (Che Daud ,1988:4)
2. ชัยคุอับดุลเราะหฺมาน ปาวส์เบาะ อัลพะฎอนีย์ (ศึกษาที่ปัตตานี) (Shaghir,1990:5)
3. ชัยคุมุฮัมมัดเซน เบ็น ฟากิฮ์ ญะลาลุคดิน อัลอาชีห์ (Shaghir,1990:5)
4. ชัยคุอะฎอลละฮ์ อัลมักกี๊ยะ (Shaghir,1990:5)
5. ชัยคุมุฮัมมัด เบ็น อับดุลการิม สัมมาน ผู้ก่อตั้ง ฎะวะรีเกะฮ์⁶³ สัมมานียะฮ์ (Shaghir,1990:5)
6. ชัยคุยิดลุไลมาน เบ็นยะหฺยา เบ็นอุมร์ มักบูล อัลอะฮ์ดัล (Shaghir,1990:5)
7. ชัยคุมุฮัมมัดศอลิหฺ เบ็น อับดุลเราะหฺมาน อัลพะฎอนีย์ (ศึกษาที่มักกะฮ์) (Shaghir,1990:32 , Che Daud ,1988:9)
8. ชัยคุอะลี๊ยะ เบ็น อิสฮาก อัลพะฎอนีย์ ชัยคุดาวูดศึกษาแนวทางตารีกัต สัมมานียะฮ์จากท่าน แต่ในเรื่องแนวทางฎะวะรีเกะฮ์ อัชชะฎอริยะฮ์ ชัยคุดาวูดเป็นอาจารย์แก่ชัยคุอะลี๊ยะ (Shaghir,1990:33 , Che Daud ,1988:9)
9. ชัยคุมุฮัมมัดศอลิหฺ เบ็น ชัยคุอิบรอฮีม อัลรอฮิต (มุฟตีมัซฮับอัชชะฟีอี๊ยะแห่งเมืองมักกะฮ์) (Che Daud ,1988:9)
10. ชัยคุมุฮัมมัดนะฟีส เบ็น อิดริส เบ็น หุสัยนุ อัลบันญูรีย์(ผู้แต่งหนังสืออัคคุรูนนะฟีส) (Che Daud ,1988:9)

⁶³ ฎะวะรีเกะฮ์ หมายถึง แนวทางปฏิบัติศาสนกิจ หรือการรำลึกถึงอัลลอฮ์ของพวกสุฟี๊ยะ

11. ชัยคุมุฮัมมัด อัศอัด เป็น ชัยคุมุฮัมมัด ชัยยิด ฎอฮิร ชัยคุดาอุดได้ให้บัยอะฮฺ(คำสัตยาบัน) และศึกษาแนวทาง ฎะหฺรีเกาะฮฺอ์ชะหฺฎอริยะฮฺจากท่าน (Shaghir,1990:34 , Che Daud ,1988:9)

12. ชัยคุชัยยิด อัชชะหฺรีฟ อะหมัด อัลมัรซูกีย เป็นอาจารย์ท่านสุดท้ายที่ชัยคุดาอุดได้ศึกษา(Shaghir,1990:34)

วันมุฮัมมัด เสะหฺมีร์ สันนิฐานว่าอาจารย์ของชัยคุดาอุดบางท่านอาจเป็นคนเดียวกันกับอาจารย์ของชัยคุ อับดุลอะฮฺมัด อัลฟาเล็มบานี และชัยคุ มุหัมหมัด อ์รซัด อัลบันญะรีย เพราะชัยคุดาอุดมีชีวิตในสมัยท่านทั้งสอง (Shaghir,2000:5)

3.1.5 มัษฮับและอะกิดะฮฺของชัยคุดาอุด

ก.มัษฮับ (สำนักคิดทางวิชาฟิกฮฺ)

ปราชญ์ส่วนใหญ่ของโลกมุสลิมสมัยนั้นรวมถึงชัยคุดาอุดด้วยจะสังกัดมัษฮับอัชชะฟีอีย โดยมียุทธศาสตร์ที่ว่าท่านสังกัดมัษฮับอัชชะฟีอียดังนี้

1. ชัยคุดาอุดกล่าวถึงแนวทางของท่านในหนังสือวิรฎ อัชชะวาฮิร ลี หัล อัลฟาซ อิกฎ อัลญะวาฮิร () ว่า
"فقير حقيرداود ابن عبد الله الجاوي ايت نامديريث شافعي مذهب أشعري إعتقادت شطاري طريقت"

แปลว่า “บ่าวผู้ต่ำต้อย ดาอุด เป็น อับดุลลอฮฺ อัลญาวีย อัลฟาฏอนีย คือนามของเขา อัชชะฟีอีย คือบัษฮับของเขา อัชชะรีย คือบัษฮับการเชื่อมันของเขา และชะหฺฎอริยะ⁶⁴คือฎะหฺรีเกาะฮฺหรือแนวทางของเขา” (Dawud al-Faṭānīy,2000:421)

2. ชัยคุดาอุดจะวินิจฉัยปัญหาต่างๆเกี่ยวกับฟิกฮฺโดยยึดมัษฮับอัชชะฟีอียเป็นหลัก

3. ในหนังสือเกี่ยวกับฟิกฮฺที่ชัยคุดาอุดแต่งหรือแปล ท่านจะให้ความสำคัญกับอิมามอัชชะฟีอียมากกว่าอิมามหรือปราชญ์ท่านอื่นๆ เช่นในบทนำของหนังสือบุฆยะฮฺ อัลญุลาบา ท่านได้กล่าวถึงชีวประวัติของอิมามอัชชะฟีอียไว้ด้วย

⁶⁴ ฎะหฺรีเกาะฮฺหรือแนวทาง อัชชะหฺฎอริยะฮฺ ผู้ก่อตั้งคือ อับดุลลอฮฺ อัชชะหฺฎอริยะ อัลคุรอซานีย เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 818 ตรงกับ ค.ศ. 1415 แนวทางนี้ในสมัยหนึ่งแพร่หลายอย่างกว้างขวางในประเทศอินเดีย อินโดนีเซีย ปัตตานี และจาม ในแถบประเทศมลายู ชัยคุอับดุลเราะฮฺอูฟ ลิงเกล ถือได้ว่าเป็นคนแรกที่ได้นำแนวทางนี้มาเผยแพร่ ท่านได้แต่งหนังสือ กิฟาเยฮฺ อัลมุหฺตาญีน

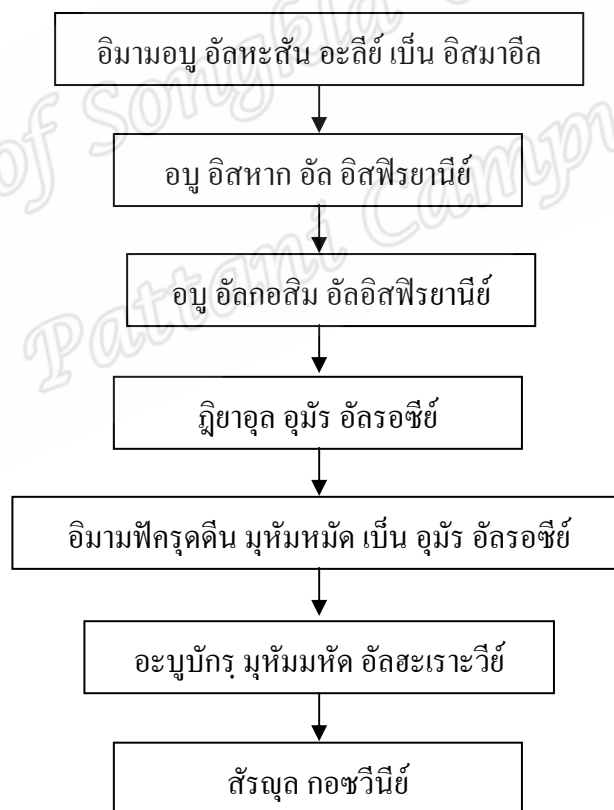
ข.อะก็ตะฮฺ (หลักการเชื่อนั่น)

ชัยคุดาหวุดได้เผยถึงหลักการเชื่อนั่นที่ท่านยึดถืออย่างชัดเจน ก็ตามแนวทางอัลอะฮฺออเราะฮฺ⁶⁵ (Dawud al-Faṭānīy,2000:421)ซึ่งเป็นแนวทางที่ปราชญ์มลายูในยุคนั้นยึดถืองานเขียนของท่านมีหลายเล่มที่เกี่ยวกับ อะก็ตะฮฺหรือหลักการเชื่อนั่น เช่นหนังสือ อัคครุรุ อัยยะมิน ฟี อะกออิด อัลมุอุมินีน () ซึ่งในหนังสือเล่มนี้จะอธิบายถึง ศิฟัต (คุณลักษณะ)ของอัลลอฮฺ 20 ประการและเรื่องต่างๆเกี่ยวกับหลักการเชื่อนั่นตามแนวทางของอัลอะฮฺออเราะฮฺ

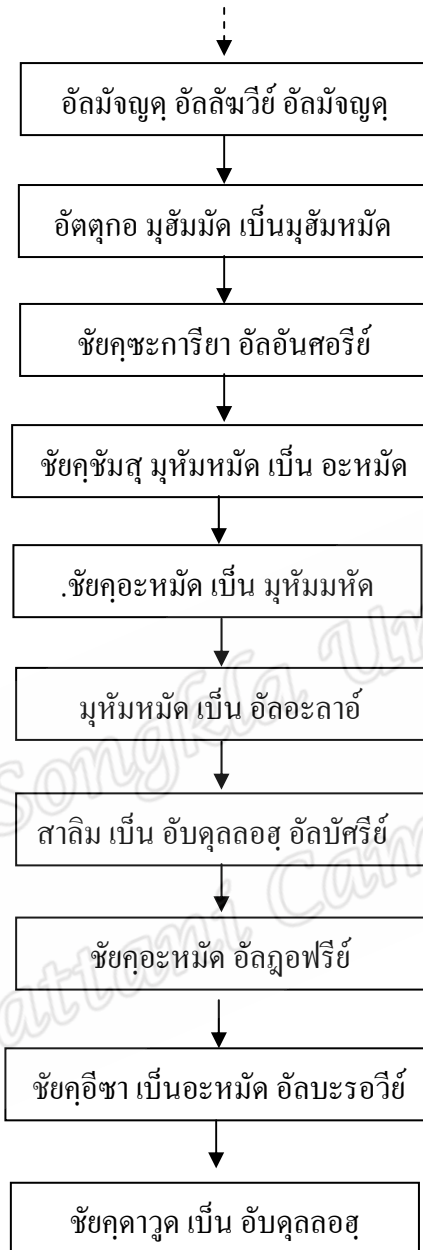
การศึกษาวิชาอูสูดุดดิน(หลักกาศรัทธา) ตามสำนักคิดอะฮฺออเราะฮฺของชัยคุดาหวุดมีการบันทึกสายสืบรายงานจากตัวท่านเองจนถึงผู้ก่อตั้งแนวทาง คืออิมามอะฮฺนู อัลหะสัน อัลอัชอะรียฺ (Shaghir,1990:39) ดังแผนภูมิสายสืบต่อไปนี้

ภาพที่ 8 แผนภูมิการสืบสายวิชาอูสูดุดดินตามสำนักคิดอะฮฺออเราะฮฺของชัยคุดา

หวุด

⁶⁵ อะฮฺออเราะฮฺ คือ กลุ่ม ตรีกรอิสลามกลุ่มหนึ่ง ที่พาดพิงถึง อหฺนุอัลหะสัน อัลอัชอะรียฺ (ว่าเป็นผู้ก่อตั้ง) ซึ่งได้ปลีกตัวออกจากแนวทางของมูอะตะฮิลละฮฺ อะฮฺออเราะฮฺจะใช้เหตุผลทางปัญญาในการอ้างอิงและหักล้างเหตุผลของแนวทางมูอะตะฮิลละฮฺ เพื่อยึดหลักการอิสลามตามแนวทางของอิบุนุกูลาบ บางแนวคิดของอะฮฺออเราะฮฺขัดแย้งกับแนวทางอะฮฺลุลซุนนะฮฺ โดยเฉพาะในเรื่องคุณลักษณะของอัลลอฮฺ (al-Juhanniy,1418:87)

นอกจากท่านยึดมั่นในแนวทางของอะชาอิเราะฮฺแล้วท่านยังมีความโน้มเอียงไปทางลัทธิศูฟี⁶⁶ (Sufism) ท่านได้แต่งตำราเกี่ยวกับตะเสาวฟูฟ (Tasawwuf) และท่านยังดำรง

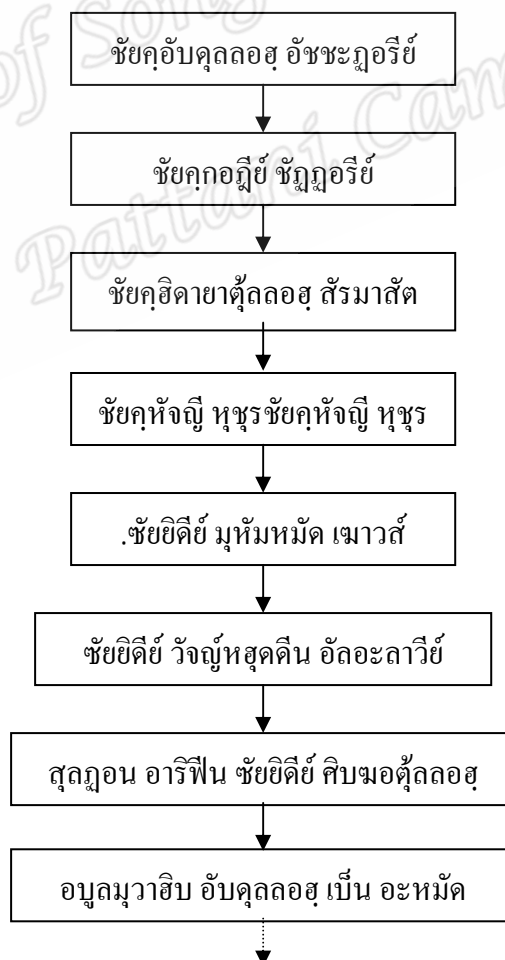
⁶⁶ คือ กลุ่มเคลื่อนไหวทางศาสนาที่แพร่กระจายในโลกมุสลิมตั้งแต่ฮิจเราะฮฺศตวรรษที่ 3 เริ่มแรกจากการมีบางคนที่เรียกร้องสู่ความสมณะและทำอิบาดะฮฺอย่างสุดโต่ง เพื่อเป็นปฏิกริยาตอบโต้การกระทำของกลุ่มวัตถุนิยม ต่อมาได้วิวัฒนาการกลายเป็นแนวทางต่างๆ ในนามกลุ่มศูฟี โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือขัดเกลาคิดใจเพื่อรู้จักอัลลอฮฺ ด้วยวิธีมองเห็น กลุ่มศูฟีจัดเป็นกลุ่มหนึ่งที่หันเหจากแนวทางของอะสุลซุฮนนะฮฺ วัลญะมอะฮฺ (al-Juhanniy, 1418:253)

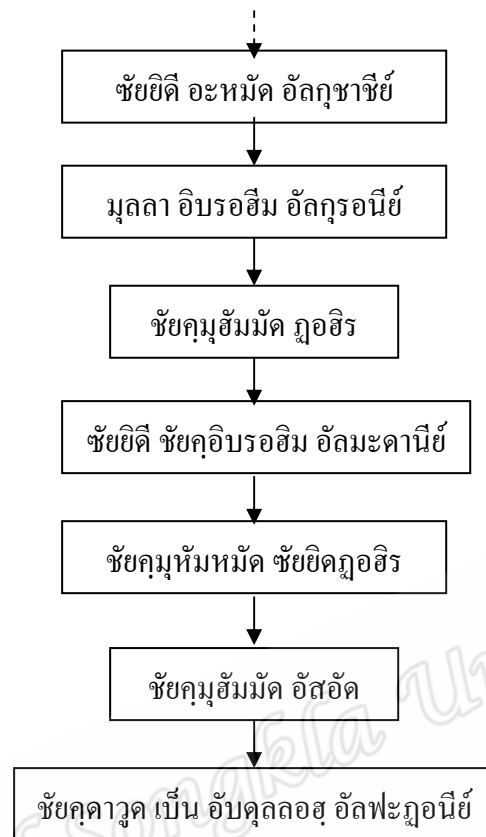
ตำแหน่งผู้นำกลุ่มศูฟีที่มีชื่อเสียงกลุ่มหนึ่ง คือ ฆะริเกาะฮฺ หรือตารีกัต อัชชะฎอริยะฮฺ () (Sulaiman Ibrahim, 2001:2)

ก่อนที่ซัยคุดาวัคจะรับแนวทางอัชชะฎอริยะฮฺ ท่านเคยรับแนวทาง อัศซัมมานียะฮฺ (Tariqat al-Sammaniyyah) จากซัยคุอะลียฺ เบ็น อิศฮาก อัลพะฎอนียฺ บางทีว่าท่านรับแนวทางนี้มาจาก ซัยคุมุฮัมมัด เบ็น อับดุลกะริม สัมมาน อัลมะดานียฺ ผู้ก่อตั้งแนวทาง และมีรายงานมาว่าท่านเคยรับแนวทาง ฆะริเกาะฮฺ อัชชะฎอริยะฮฺ (Tariqat al-Shaziliyyah) จากซัยคุมุฮัมมัด ศอลิหฺ เบ็น อิบรอฮิม ซึ่งเป็นปราชญ์สังกัดมัซฮับอัชชะฟีอีที่โดดเด่นในมักกะฮฺสมัยนั้น (Che Zarrina Sa'ari, 2001:4)

ซัยคุดาวัครับแนวทาง อัชชะฎอริยะฮฺจากปราชญ์ศูฟีท่านหนึ่ง ชื่อซัยคุมุฮัมมัด อัศอัด ซัยคุดาวัคได้บันทึกสายสืบของแนวทางที่ท่านรับมาในหนังสือกัยฟิยะฮฺ ค็อดมฺ อัลกุรอาน () ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 9 แผนภูมิสายสืบแนวทาง (ฆะริเกาะฮฺ) อัชชะฎอริยะฮฺ ของซัยคุดาวัค เบ็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนียฺ(Shaghir, 1990:34)

3.1.6 การเมืองการปกครองในสมัยของชัยคุดาอุด

ชัยคุดาอุด เป็น อับดุลลฮุ อัลพะฎอนีย์ ถือกำเนิดในยุคที่รัฐปัตตานีเริ่มเสื่อมอำนาจ ในยุคปลายของราชวงศ์ล้านตันที่ปกครองรัฐปัตตานี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2231 จนถึง พ.ศ. 2272

หากชัยคุดาอุด เกิดเมื่อ ปี ค.ศ.1769 หรือ พ.ศ. 2312 ตามทัศนะของอิสมาอิล เจ๊ะดาอุด แล้ว ก็แสดงว่าท่านเกิดในราชสมัยการปกครองของ ราชอาณาจักร ยูนุส (Along Yunus) แห่งราชวงศ์ล้านตัน ที่ปกครองรัฐปัตตานีระหว่างปี พ.ศ. 2269 - 2272 พระองค์ทรงปกครองรัฐปัตตานีไม่นานก็เกิดสงครามกลางเมืองโดยระตู ปะกาลัย (Ratu Pengkalan) เจ้าเมืองสาย ผู้เป็นพระอนุชาได้ก่อกบฏขึ้นทำให้อาณาเขต ยูนุส ถูกปลงพระชนม์และสิ้นชีวิต ในปี พ.ศ. 2272 เป็นอันสิ้นสุดราชอาณาจักรปัตตานีเชื้อสายกัณฑ์ตัน (ครองชัย หัตถา , 2548 :109)

หลังจากการสิ้นพระชนม์ของกษัตริย์ อาณาเขต ยูนุส ในปี พ.ศ. 2272 แล้ว รัฐปัตตานีถูกปกครองโดยขุนนางต่อมาอีก 47 ปี ในที่สุดขุนนางคนหนึ่งของปัตตานีในขณะนั้น ประกาศสถาปนาตนเองขึ้นเป็นผู้ปกครองรัฐมีนามว่า สุลต่านมุฮัมมัด ปกครองรัฐปัตตานีระหว่าง พ.ศ. 2319 – 2329 หลังจากทีปัตตานีว่างเว้นไม่มีกษัตริย์ปกครองมาเป็นเวลาเกือบครึ่งศตวรรษ

ส่วนอยุธยาหลังจากตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าครั้งที่ 2 ตั้งแต่ พ.ศ. 2310 เป็นต้นมา และเมื่อได้รับอิสรภาพกลับคืนมาแล้ว กองทัพสยามได้นำกำลังเข้าปราบปรามเมืองต่างๆรวมทั้งปัตตานี ซึ่งได้ประกาศอิสระไม่ขึ้นกับอยุธยา เมืองปัตตานีถูกกองทัพสยามบุกเข้าโจมตีเมื่อปีพ.ศ. 2329 มีการกวาดต้อนผู้คนไปยังกรุงเทพมหานคร รวมทั้งขนย้ายปืนใหญ่พญาตานีและทรัพย์สินอื่นๆไปด้วย สงครามครั้งนั้นเมืองปัตตานีได้รับความเสียหายเป็นอันมาก (ครองชัย หัตถา, 2549: 15) ในพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 บันทึกว่า “ ครั้นเสร็จการศึกพม่าแล้ว สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวร ทรงพระดำริว่า เมืองมลายูเคยเป็นข้าขอบขัณฑสีมาแต่ครั้งกรุงเก่า ครั้นกรุงเก่าเสียแก่พม่าแล้ว พวกเมืองมลายูพากันกระด้างกระเดื่อง เจ้ากรุงธนบุรียังหาได้ปราบปรามหัวเมืองมลายูเรียบร้อยทั่วไปได้ตั้งแต่ก่อนไม่ และครั้งนี้ได้เสด็จลงไปรบพม่า เข้าศึกแตกฉานไปแล้วกองทัพกรุงเทพฯก็มีคำสั่งพร้อมกันอยู่ที่สงขลา สมควรที่จะปราบปรามหัวเมืองมลายูให้มาเป็นข้าขอบขัณฑสีมาดังแต่ก่อน จึงดำรัสให้ข้าราชการเป็นข้าหลวงหลวงเชิญรับสั่งออกไปยังหัวเมืองแควมลายูให้เข้ามาอ่อนน้อม ขอมเป็นข้าขอบขัณฑสีมาดังแต่ก่อน สุดด่านเจ้าเมืองตานีได้ทราบรับสั่งแล้วขัดแข็งอยู่ไม่มาอ่อนน้อมจึงดำรัสให้กองหน้ายกออกไปตีเมืองตานี ทพหลวงก็เสด็จไป ด้วยเดชพระบารมีพระราชกฤษฎาธิการ บรรดาพวกแขกทั้งปวงให้พ่ายแพ้พลข้าหลวงทั้งสิ้น ที่สู้รบปราชัยก็มีบ้าง ที่แตกหนีมิได้ต่อบรบก็มีบ้าง ที่มาอ่อนน้อมขอมสวามิภักดิ์ก็มีบ้าง และเมืองตานีนั้นเป็นเมืองใหญ่ได้ปืนทองใหญ่ในเมือง 2 กระบอก ทรงพระกรุณาให้เข็นลงในลำภาและได้เครื่องสรรพศาสตราวุธต่างๆกับทั้งทรัพย์สินสิ่งของทองเงินเป็นอันมาก บรรดาเจ้าเมืองสมการแควมลายูทั้งปวงนั้นที่สู้รบตายในที่รบบ้าง จับได้บ้าง ที่เข้าสวามิภักดิ์โดยดีก็มีได้ลงโทษบ้าง และพระเดชานุภาพก็ผ่านแผ่ไปในมลายูประเทศทั่วทั้งปวง” (ปราชญ์ ตรีทอง, 2548: 131-132)

ในสงครามครั้งนั้นสุดด่านมุฮัมมัดถูกกระสุนปืนใหญ่ล้มลงสิ้นพระชนม์ตรงหน้าพระราชวัง กองทัพปัตตานีแตกสลายต่างหลบหนีเอาตัวรอด (ชุกรี, 2549)

จากความพ่ายแพ้ของปัตตานีในครั้งนั้น ชาวเมืองปัตตานีบางส่วนถูกฆ่า บางส่วนก็ถูกต้อนเป็นเชลยเข้ากรุงเทพฯ และบางส่วนก็ลี้ภัยไปยังเมืองใกล้เคียง เช่นรัฐกลันตันและรัฐตรังกานู รวมถึงครอบครัวของซัยคุดาอุด เป็นอันคุดลอส อัลพะฎอนีย์ ต้องลี้ภัยมาอยู่ที่บ้านปูเลาคุยงตรังกานู จากที่นั่นซัยคุดาอุด เดินทางต่อไปยังอาจะห์และมักกะฮ์ในเวลาต่อมา(Ishaq, 2002:2)

3.1.7 บทบาทของชัยคุดาอูดต่อสังคมมุสลิม

จากการศึกษาชีวประวัติของชัยคุดาอูด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ พบว่าท่านมีบทบาทต่อสังคมมุสลิมที่เห็นเด่นชัด คือการแต่งและแปลตำราวิชาการอิสลาม การสอนและบรรยายศาสนา และการดูแลจัดการกิจการหัจญ์ของชาวมุสลิมจากโลกมลายู (Che Daud, 1988:18) ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดของบทบาทของท่านดังนี้

3.1.7.1 บทบาทด้านวิชาการ

3.1.7.2 บทบาทด้านการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีหัจญ์

3.1.7.1 บทบาทด้านวิชาการ

ก.การแต่งและแปลตำราวิชาการอิสลาม

ชัยคุดาอูด เป็น อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ มีผลงานทางวิชาการมากมายประมาณค่ามิได้ อาจกล่าวได้ว่าท่านเป็นปราชญ์แห่งโลกมลายูที่มีผลงานทางวิชาการมากที่สุดในสมัยนั้น โดยท่านได้เรียบเรียงและแปลตำราจากภาษาอาหรับเป็นภาษามลายูในทุกแขนงวิชา รวมทั้งสิ้น 100 กว่าเล่ม ซึ่งมีทั้งที่ถูกตีพิมพ์ บางเล่มก็ยังเป็นต้นฉบับเขียนด้วยมือยังมิได้ถูกตีพิมพ์ บางเล่มก็ยังไม่พบเจอหนังสือจริงมีแต่ชื่อที่ระบุไว้ว่าเป็นหนังสือของท่าน

หนังสือของชัยคุดาอูด เป็นที่แพร่หลายในหมู่นักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และถูกตีพิมพ์ในหลายเมืองหลายประเทศ เช่น มัลกะฮ์ ตุรกี อียิปต์ อินเดีย ปีนัง สิงคโปร์ และประเทศไทย เป็นต้น

วันมุฮัมมัด เสาะฆีร์ (Shaghir,1990: 57-93 , 2000 : 13-27) ได้รวบรวมผลงานทางวิชาการของชัยคุดาอูด เป็นอับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ดังนี้

1. บุษยะฮ์ อัญญุลลาบ ลี มุรีด อัลอะหฺกาม บิ อัสเศาะวาบ

()

เป็นหนังสือที่ผู้วิจัยเลือกมาทำการตัดริจญ์หะดีษ เป็นตำราเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนากิจ ที่ชัยคุดาอูดได้เรียบเรียงเนื้อหาจากตำราฟิฮฺในมัซฮับ อัชชาฟีอีย์ ผู้แต่งไม่ได้ระบุปีที่เขียนแล้วเสร็จ ต้นฉบับเดิมของหนังสือเล่มนี้ถูกเก็บที่ศูนย์กลางอิสลาม (Pusat Islam Malaysia) ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เลขที่เอกสาร M.I 407, M.I. 306 หนังสือเล่มนี้ถูกตีพิมพ์ครั้งแรกที่เมืองมัลกะฮ์เมื่อปี ฮ.ศ. 1310 (ค.ศ. 1892) พร้อมกับหนังสือนัจญ์ อรรอฆิบิน วะ สุบลอัลมุตตะกิน () ที่ริมหนังสือ ซึ่งเป็นงานเขียนของผู้แต่งเอง

2. อัศ็อยคุ วะ อัยษะบาอิหฺ ()

เป็นตำราที่เกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยการเชือดสัตว์ การล่าสัตว์ การทำกูรบาน การทำอะกีเกาะฮฺ และบทบัญญัติเกี่ยวกับสัตว์ชนิดต่างๆที่หะลาล (ศาสนาอิสลามอนุมัติให้ทานได้) และสัตว์ต่างๆที่หะรอม (ห้ามรับประทาน) ผู้แต่งไม่ได้ระบุปีที่เขียนแล้วเสร็จ หนังสือเล่มนี้ถูกตีพิมพ์ครั้งแรกที่มักกะฮฺเมื่อปี ฮ.ศ. 1310 (ค.ศ. 1892)

3. อัลบะฮฺญะฮฺ อัลสะนะฮฺ ()

มีชื่อเรียกภาษาอาหรับอีกชื่อว่า ตะหฺซึล นัยลุ อัลมะรอม ลิบะฮฺยาน มัณซุมะฮฺ อะกีคะฮฺ อัลเอาวาม () เป็นหนังสืออธิบายเกี่ยวกับหลักการเชือดสัตว์ที่มีกล่าวในหนังสืออะกีคะฮฺ อัลเอาวาม () ของชัยคุ อะหมัด อัลมัรชูกี้อาจารย์ของชัยคุดาอุดผู้แต่งไม่ได้ระบุปีที่เขียนแล้วเสร็จ

4. กุยาฮ์ อัลมูริค ฟิ มะอฺริฟะฮฺ กะลิมะฮฺ อัตเตฮฺฮิด

()

เนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้เกี่ยวกับ การชิกรุลลอฮฺ (รำลึกถึงอัลลอฮฺ) ตามแนวทางของญะฮารีเกาะฮฺ อัชชะฎอริยะฮฺ สันนิฐานว่าชัยคุดาอุดแต่งหนังสือเล่มนี้ที่ เมืองสัมบาส เกาะกะลิมันตัน ประเทศอินโดเนเซีย ผู้แต่งไม่ได้ระบุปีที่เขียนแล้วเสร็จ

5. ศิฟต์ คูวอ ปุโลละฮฺ ()

คือหนังสือเกี่ยวกับคุณลักษณะ 20 ประการของอัลลอฮฺ นักปราชญ์บางท่านอย่าง ชัยคุอะหมัด เบ็น มุฮัมมัดเซน อัลฟะฎอนิย์ เห็นว่าหนังสือเล่มนี้ไม่ใช่งานเขียนของชัยคุดาอุด แต่สาเหตุที่ปกหนังสือเขียนว่าชัยคุดาอุดเป็นผู้แต่ง เนื่องจากสมัยนั้นหนังสือของชัยคุดาอุดจะขายดีมาก จึงทำให้บางคนแอบอ้างว่าเป็นหนังสือของท่านเพื่อหวังผลกำไรทางการค้า

6. ตัรฎุมะฮฺ (บทแปล หนังสือ) บิดายะฮฺ อัลฮิดายะฮฺ

()

เป็นหนังสือที่ชัยคุดาอุดแปลมาจากหนังสือบิดายะฮฺ อัลฮิดายะฮฺ () ของอิมามอัลเฆาะซาลีฮฺ ชัยคุดาอุดแปลหนังสือเล่มนี้เสร็จเมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 14 เดือนชะอฺบาน ฮ.ศ. 1253

7. วะศอยา อัลอับรอรุ วะมะวาอิซ อัลอัคซาร

()

เป็นหนังสือที่ซัยคุดาอุดแปลมาจากงานเขียนของซัยคุ มุฮัมมัด เบ็น อุมร์ อัลฆุมารีย์ อัลวาสิฏี เป็นหนังสือเกี่ยวกับตะเสวูฟขั้นสูง ผู้แต่งไม่ได้ระบุปีที่เขียนแล้วเสร็จ

8. มันฮัล อัศศอฟีฟี ร็อมฆุ อะฮฺลุศศูฟี ()

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาตะเสวูฟ ผู้แต่งไม่ได้ระบุวันเดือนปีที่แต่งแล้วเสร็จ หนังสือเล่มนี้สำนักพิมพ์ ปุตากา อามัน เพรส(Pustaka Aman Press) เมืองโกตาบารูได้จัดพิมพ์ ส่วนกาพิมพ์ครั้งล่าสุดสำนักพิมพ์ คอซานะฮฺ ฝะฎอนียะฮฺ (Khazanah Fathaniyah) กรุงกัวลัมเปอร์ เป็นผู้จัดพิมพ์

9. บิชาเราะฮฺ อัลอิควาน ()

เป็นหนังสือที่ซัยคุดาอุดแปลมาจากงานเขียนของเมอลานา ซัยยิด อับดุลลอฮฺ มิรฆิ นานีย์ ซัยคุดาอุดแปลหนังสือเล่มนี้เสร็จเมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 8 เดือนเราะบิอฺษานีย์ ฮ.ศ. 1226

หนังสือเล่มนี้ถูกตีพิมพ์พร้อมกับหนังสืออุมมฺ อัลฟะวาอิฎ วะ ญะวาอิรุ อัลเกาะลา อิด ()

10. กิศะอะฮฺ นบียุซุฟ ()

เป็นหนังสือเกี่ยวกับชีวประวัติของนบียุซุฟ عليه السلام ที่สมบูรณ์ที่สุด หนังสือเล่มนี้ถูกตีพิมพ์ครั้งแรกที่เมืองมักกะฮฺเมื่อปี ฮ.ศ. 1330

11. หิกายะฮฺ ลากี ลากี ชัง ศอลิหฺ ดารี บนิอิสรออิล

()

เป็นหนังสือเกี่ยวกับ เรื่องเล่าของกัลป์ยานชนจากวงศ์วานอิสราเอล หนังสือเล่มนี้ยังไม่พบเจอต้นฉบับ

11. กัยฟิยะฮฺ ค็อตมุ อัลกุรอาน ()

หนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้อธิบายถึงวิธีการปฏิบัติเมื่ออ่านอัลกุรอานจบเล่ม ซึ่งมีกล่าวถึงคฺุอาอ์ต่างๆเนื่องในโอกาสดังกล่าว ในหนังสือเล่มนี้ยังมีงานเขียนของผู้แต่งอีกเรื่องหนึ่ง

รวมอยู่ด้วยคือฟาอิดะฮฺ มุฮิมมะฮฺ มัจญลุมะฮฺ ฟิ กัยฟิยะฮฺ เศาะลาต อัตตะรอวีหฺ)
 (ซึ่งจะเกี่ยวกับการละหมาดตะรอวีหฺและวิตร ในเดือนรอมฎอน ผู้
 แต่งได้บรรจุเอาข้อต่างๆในการละหมาดตะรอวีหฺและวิตรอีกด้วย

12. มุซาคะเราะฮฺ อัลอิกวาน ()
 หนังสือเล่มนี้เป็นข้อตักเตือนอนุสติ สำหรับพี่น้องมุสลิมให้ยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ผู้
 แต่งไม่ได้ระบุปีที่เขียนแล้วเสร็จ หนังสือเล่มนี้ถูกตีพิมพ์พร้อมกับหนังสือฟิถุ อัลมันนาน)
 (ที่มกกะฮฺ เมื่อปี ฮ.ศ. 1330

13. ริสาละฮฺ อัลมะสาอิด ()
 เป็นหนังสือเกี่ยวกับบัญญัติว่าด้วยการละหมาดวันศุกร์ ต้นฉบับหนังสือเล่มนี้ถูก
 เก็บไว้ที่ ศูนย์กลางอิสลาม (Pusat Islam Malaysia) ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เลขที่
 เอกสาร MI 15,151,156, 374

14. กิฟายะฮฺ อัลมุบตะดียฺ ฟิ อุศูล อิดติกออด อัลมุรชิดีน
 ()
 หนังสือเล่มนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่ง คือ อิรชาด อัลอัญฟาล อัลมุบตะดีอิน ฟิ อะกอ
 อิด อัคดีน วะ อัลอัคฮิยะฮฺ อันนาฟิยะฮฺ ()
 เป็นหนังสือเกี่ยวกับวิชาเตาหีด บทสุดท้ายจะพูดถึงเกี่ยวกับเงื่อนไขของการศรัทธาและสิ่งที่ทำให้
 การศรัทธาเป็นโมฆะ หนังสือเล่มนี้ถูกตีพิมพ์ครั้งแรกที่เมืองมกกะฮฺ เมื่อปี ฮ.ศ. 1309

15. มุกีออดคิมะฮฺ อัลกุบรอ ()
 หนังสือเล่มนี้ยังไม่พบ แต่เป็นหนังสือเกี่ยวกับอะกีดะฮฺ หลักการเชื่อมั่น

16. อัลกุรบะฮฺ อิลลลลอฮฺ ()
 หนังสือเล่มนี้ยังไม่พบเจอต้นฉบับ

17. กิฟายะฮฺ อัลญะวียะฮฺ ()
 หนังสือเล่มนี้ยังไม่พบเจอต้นฉบับ

18. ต้นปีหุ อัลฆอฟีลีน ()

หนังสือเล่มนี้ยังไม่พบเจอต้นฉบับ

19. ฉุยฮายะฮุ อัดตะก็อฎฎอบ ()

หนังสือเล่มนี้ยังไม่พบเจอต้นฉบับ

20. ตะอัลลุก บิ กะลิมะฮุ อัลอีมาน ()

หนังสือเล่มนี้ยังไม่พบเจอต้นฉบับ

21. ริสาละฮุ ก็อฏ็อบิฮัน บัสมะละฮุ ()

เป็นหนังสือเกี่ยวกับความประเสริฐของกล่าว บิสมิลลาฮุ “ด้วยพระนามของอัลลอฮุ” ต้นฉบับหนังสือเล่มนี้ถูกเก็บไว้ที่ ศูนย์กลางอิสลาม (Pusat Islam Malaysia) ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เลขที่เอกสาร M.I 303

22. ริสาละฮุ ก็อฏ็อบิฮัน ฮัมดะละฮุ ()

เป็นหนังสือเกี่ยวกับความประเสริฐของกล่าว อัลฮัมดุลิลลาฮุ “มวลการสรรเสริญเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮุ” หนังสือเล่มนี้ชัยคุดาอุด เขียนหลังจากหนังสือริสาละฮุ ก็อฏ็อบิฮัน บัสมะละฮุ ()

23. ริสาละฮุ ญะวับ เปอรสุอาลัน ()

เป็นหนังสือพิทวา(วินิจฉัยปัญหา) สำหรับคำถามต่างๆที่มาจากเมืองปัตตานี โดยเฉพา

24. กิฟายะฮุ อัลมุสตาจญ์ฟี อิศเราะฮ์ วัล มิอรอญญ์

()

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเล่มแรกที่เป็นภาษามลายูที่กล่าวถึงเหตุการณ์ อิศรอฮ์ และมิอรอญญ์ ของท่านนบีมุฮัมมัด ชัยคุดาอุดแต่งหนังสือเล่มนี้เสร็จเมื่อวันอังคาร ที่ 27 มุหรรอม ฮ.ศ. 1224

25. อิกฎอหุ อัลบาบ ลี มุรีด อันนิกาหุ บิ อัศเศาะวาบ

()

เป็นหนังสือเกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยการแต่งงาน โดยเฉพาะ ชัยคุดาวุดแต่งหนังสือเล่มนี้เสร็จเมื่อปี ฮ.ศ.1224 และตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 2 ที่เมืองมักกะฮ์เมื่อปี ฮ.ศ.1315

26. นัซญ์ อีรรอฮิบีน วะ สุลล อัลมุตตะกิน ()

หนังสือเล่มนี้จะเกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายในอิสลาม หนังสือเล่มนี้ถูกตีพิมพ์พร้อมกับหนังสือบุนฆะฮ์ อัลญุลลาบ โดยเนื้อหาจะอยู่ที่ริมของหนังสือ

27. มอยะฮ์ อัตตักريب ฟิ อัลอิรุษ วัตตะฮุสึบ ()

เป็นหนังสือเกี่ยวกับการแบ่งมรดกตามกฎหมายอิสลาม ชัยคุดาวุดแต่งหนังสือเล่มนี้แล้วเสร็จเมื่อวันศุกร์ ที่ 5 เดือนเศาะฟัร ฮ.ศ. 1226

28. บุลูฆ อัลมะรอม ()

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้จะเกี่ยวกับการเนียด (ตั้งเจตนา) เพื่อทำการละหมาดตามมัซฮับฮัจชะฟีฮีย์ ชัยคุดาวุดแต่งหนังสือเล่มนี้แล้วเสร็จเมื่อ เดือนเราะบิอ์ อัลเอาวัล ฮ.ศ. 1227

29. มอยะฮ์ อัลมะรอม ฟิ กัยฟิยะฮ์ อะดอ์ อัลหัจญ์ อัลอิสลาม

()

เป็นหนังสือคู่มือสำหรับประกอบพิธีหัจญ์และอุมเราะฮ์ มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งคือ มะนาสิก อัลหัจญ์ วัตอุมเราะฮ์ () ชัยคุดาวุดแต่งหนังสือเล่มนี้แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 5 เดือนเราะมะฎอน ฮ.ศ. 1229

30. อัคคุรฺ อัยษะมิน ฟิ อะกออิด อัลมุอฺมินีน ()

เนื้อหาของหนังสือจะเกี่ยวกับหลักการเชื่อมั่นตามแนวทางอะฮาอิเราะฮ์ หนังสือเล่มนี้จัดได้ว่าเป็นหนังสือที่นิยมและถูกจัดพิมพ์มาแล้วหลายครั้ง ชัยคุดาวุดแต่งหนังสือเล่มนี้แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 17 เดือนเซาวาล ฮ.ศ. 1232

31. ตุหฺฟะฮ์ อีรรอฮิบีน ฟิ สุลล อัลมุตตะกิน เล่มที่ 2

(2)

เดิมหนังสือเล่มนี้มี 2 เล่มด้วยกันแต่เล่มที่ 1 ยังไม่พบเจอด้านฉบับ ดังนั้นจึงมีแต่เล่มที่ 2 เนื้อหาหลักของหนังสือจะเกี่ยวกับบทลงโทษต่างๆตามกฎหมายอิสลาม ชัยคุดาเวดแต่งหนังสือเล่มนี้แล้วเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. 1233 หนังสือเล่มนี้ยังมิได้ถูกตีพิมพ์

32. นัซญ์ อรรอฆิบีน วะ สุบล อัลมุตตะกิน เล่มที่ 2 (2)

หนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด 2 เล่ม เล่มที่ 1 ได้รับการตีพิมพ์แล้ว ส่วนเล่มที่ 2 ด้านฉบับเพิ่งค้นพบและเก็บรักษาไว้ที่ ศูนย์กลางอิสลามแห่งมาเลเซีย (Pusat Islam Malaysia) ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เลขที่เอกสาร M.I 314 ชัยคุดาเวดแต่งหนังสือเล่มนี้แล้วเสร็จเมื่อเดือน ญมาดัลเอาวัล ฮ.ศ. 1234 เนื้อหาของหนังสือบางส่วนจะเกี่ยวกับการซื้อขาย การทำสงครามเพื่อศาสนา การเป็นผู้พิพากษาและการเป็นพยานในคดีต่างๆ

33. มุสวัคตะฮฺ เมาลิด อันนะบีย์

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำ เมาลิดนบี (การเฉลิมฉลองคล้ายวันเกิดของท่านนบี ﷺ) มีบทเสาะลาวาด (ขอพรแก่ท่านนบี ﷺ) ชัยคุดาเวดแต่งหนังสือเล่มนี้แล้วเสร็จเมื่อวันพุธ ที่ 9 เดือนเราะบีอุลเอาวัล ฮ.ศ. 1234

34. กัซฟ อัลฆุมมะฮฺ ฟิ อะหฺวาล อัลเมตา ฟิ อัลบรัซคฺ วะ อัลกียามะฮฺ

()

เป็นหนังสือที่เกี่ยวกับสภาพของผู้ตายในโลกแห่งสุสานและในวันกียามะฮฺ เนื้อหาของหนังสือเรียบเรียงจากหนังสือ ซัรหฺ อัศศุรฺ () ของอิมามอัศศุญญีย์ และหนังสือ มุกตะศ็อร ตัซกีเราะฮฺ อัลกรุญบี () ของชัยคุอับลุลาฮฺ อัดชะอรอนีย์ ชัยคุดาเวดแต่งหนังสือเล่มนี้แล้วเสร็จเมื่อวันพุธ ที่ 20 เดือนเราะบีอุลเอาวัล ฮ.ศ. 1238 หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์พร้อมกับหนังสือฟุรูก อัลมะสาลิด () ของผู้แต่งเอง ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ฮ.ศ. 1303 ที่เมืองมักกะฮฺ

35. ญุมอฺ อัลฟะวาอิด วะ ญะวาอิรฺ อัลเกาะลาอิด ()

หนังสือเล่มนี้จะเกี่ยวกับวิชาตะเศวูฟ เนื้อหาส่วนใหญ่ผู้แต่งจะเขียนถึงความประเสริฐของอะมัล (การงาน) ความประเสริฐของวันและเดือนที่สำคัญในอิสลาม หนังสือเล่มนี้ชัยคุดาเวดแต่งขึ้นเมื่อปี ฮ.ศ. 1239 และตีพิมพ์ครั้งแรกที่มักกะฮฺ เมื่อปี ฮ.ศ. 1303

36. มินฮาญ์ อัลอาบิติน อิดา ญันนะฮ์ ร็อบ อัลอาละมิน)
(

เป็นหนังสือของอิมามอัลอะหมะชาลีที่ซัยคุดาอุดแปลจากภาษาอาหรับเป็นภาษามลายู เป็นหนังสือเกี่ยวกับตะเสาวฟู หนังสือเล่มนี้ซัยคุดาอุดแต่งเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. 1240 ตีพิมพ์ครั้งแรกที่โรงพิมพ์ฮาญี มุห์รอม อาฟานดี ที่กรุงอิสตันบูล ตุรกี เมื่อปี ฮ.ศ. 1305

37. กันซุ อัลมินัน อะลา หิกัม อิบมัดยัน)
เป็นหนังสือที่ซัยคุดาอุดแปลจากหนังสือของซัยคุออบู มัดยัน เนื้อหาจะเกี่ยวกับตะเสาวฟู หนังสือเล่มนี้ซัยคุดาอุดแต่งเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. 1240 และตีพิมพ์ครั้งแรกที่มักกะฮ์ เมื่อปี ฮ.ศ. 1328

38. มุนะฮะฮ์ อัลมุศ็อลลี ()
เป็นหนังสือเกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยการละหมาด เป็นหนังสือที่นิยมอย่างแพร่หลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หนังสือเล่มนี้ซัยคุดาอุดแต่งเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. 1242 และตีพิมพ์ครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์ อัลมิริยะฮ์ ที่มักกะฮ์ เมื่อปี ฮ.ศ. 1310 หนังสือเล่มนี้โต๊ะครู หัจญี นิอับดุลลอฮ์ อัลญุมบู ได้ทำการคัดย่อโดยตั้งชื่อว่า ปาตี มุนะฮะฮ์ อัลมุศ็อลลี () และท่านยังได้อธิบายหนังสือเล่มนี้เพิ่มเติมโดยตั้งชื่อว่า ชรัหุ มุนะฮะฮ์ อัลมุศ็อลลี ()

39. ฮิดายะฮ์ อัลมุตะอัลลิม วะ อุมดะฮ์ อัลมุอัลลิม ()
หนังสือเล่มนี้จัดได้ว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับฟิกฮ์เล่มแรกที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ที่สุดในเอเชียอาคเนย์ หนังสือเล่มนี้ซัยคุดาอุดแต่งเสร็จเมื่อวันศุกร์ ที่ 12 เดือน ญมาดัจชานีฮ์ ฮ.ศ. 1244 และตีพิมพ์ครั้งแรกที่มักกะฮ์ เมื่อปี ฮ.ศ. 1312

40. อะเกีตะฮ์ อัลญะวาฮิร ()
เป็นหนังสือเกี่ยวกับอะเกีตะฮ์ ในรูปแบบของร้อยกรอง หนังสือเล่มนี้ซัยคุดาอุดแต่งเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. 1245

41. วิรดุ อัจชะวาฮิรุ ลี หิล อัลฟาซ อักดุ อัลญะวาฮิรุ
()

เป็นหนังสือเกี่ยวกับอะกิดะฮ์ที่สมบูรณ์ครอบคลุมทุกเนื้อหา ชัยคุดาอุดแต่งเสร็จ
เมื่อวันอังคาร ที่ 24 เดือน เสาะฟิร ฮ.ศ. 1245 และถูกตีพิมพ์ที่มักกะฮ์เมื่อปี ฮ.ศ. 1332

42. ฟัดหุ อัลมันนาน ลี ค็อฟะฮุ อัชชูบัด ()

ผู้แต่งจะเริ่มต้นหนังสือเล่มนี้ด้วยเรื่องอะกิดะฮ์ เรื่องตะเศาวูฟจากนั้นจะเข้าเรื่อง
ฟิกฮ์ เนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้แล้วจะเกี่ยวกับวิชาฟิกฮ์ เป็นหนังสือที่แปลและอธิบายเพิ่มเติม
จาก หนังสือมะตัน อัชชูบัด () ของอิบนุ ร็อสลาน อัคคิมชกีย์ ชัยคุดาอุดแต่งเสร็จเมื่อปี ฮ.
ศ. 1249 และตีพิมพ์ที่มักกะฮ์เมื่อปี ฮ.ศ. 1330

43. อัลญะวาฮิร อัลสะนิยะฮุ ฟิ ชัรหุ อัลอะกออิด อัคคินิยะฮุ วะ อะหุกาม อัลฟิกฮุ
อัลมัรฎิยะฮุ วะ ฎะฮะริก อัศสุลุก อัลมุหัมมะดิยะฮุ

()

เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาครอบคลุม 3 วิชา คือ อะกิดะฮ์ ฟิกฮ์ และตะเศาวูฟ ชัยคุดา
อุดแต่งเสร็จที่เมืองกูอ็อฟเมื่อวันที่ 16 เดือน ญุมาดัลเอาวัล ฮ.ศ. 1252 และถูกตีพิมพ์ที่มักกะฮ์
เมื่อปี ฮ.ศ. 1314

44. สุลัม อัลมุบตะดีย์ ฟิ มะอริฟะฮุ อัฎฎะฮะริก อัลมุศตะดีย์ ()

ในหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งเริ่มต้นด้วยเขียนเกี่ยวกับอะกิดะฮ์ จากนั้นจะเขียนเกี่ยวกับ
ฟิกฮ์ครอบคลุมทุกเนื้อหา ส่วนสุดท้ายผู้แต่งจะกล่าวถึงตะเศาวูฟ ชัยคุดาอุดแต่งเสร็จเมื่อวันที่ 19
เดือนชุลหิจญะฮุ ฮ.ศ. 1252 และตีพิมพ์ที่เมืองมักกะฮ์เป็นครั้งที่ 5 เมื่อปี ฮ.ศ. 1317

45. ฟุรூฮ์ อัลมะสาอิด วะอุศูล อัลวะสาอิด ()

รูปแบบการเขียนหนังสือเล่มนี้จะแตกต่างจากหนังสือเล่มอื่นเพราะผู้แต่งเขียนเชิง
ถามตอบปัญหาเกี่ยวกับวิชาอุศูลุดดีนและวิชาฟิกฮ์ ผู้แต่งได้รวบรวมปัญหาข้อปลีกย่อยต่างๆซึ่งยาก
ที่จะค้นพบในหนังสือภาษามลายูเล่มอื่นๆ ท่านได้เรียบเรียงเนื้อหาจากหนังสือ ฟัตวาของชัยคุมุฮัม
มัด อัรรอหมลีและหนังสือกัซฟ อัลลิษาม อัน อัศอิละฮุ อัลอะนาม () ของ
ชัยคุมุฮัมมัด บุคฺรชายชัยคุมุฮัมมัด อัรรอหมลี ชัยคุดาอุดแต่งเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. 1257 และตีพิมพ์ครั้งแรก
ที่เมืองมักกะฮ์เมื่อปี ฮ.ศ. 1302

46. ษะษญะษ อัฒม์ฎิยะษ ()

หนังสือเล่มนี้ษัษคุดาษได้กล่าวถึงวิธีการทำตามอิมามในเวลาละหมาด กล่าวถึงปัญหา มัสญิดและมูวาฟิษ ษัษคุดาษแต่งหนังสือเล่มนี้เสร็จเมื่อวันที่ 14 เดือนเซาวาล ฮ.ศ. 1259 ปกติแล้วหนังสือเล่มนี้จะตีพิมพ์คู่กับหนังสือมุณยะษ อัฒม์ศ็อลลีษ () อันโดดเด่นของผู้แต่งเอง

47. ษะษญะษ อัฒว์ริดิยะษ ()

เป็นหนังสือที่ษัษคุดาษแปลและอธิบายบทร็อยกรองของ อิบน์ว์ริดิษ ษัษคุดาษแต่งเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. 1259 และตีพิมพ์ที่เมืองมักกะษเมื่อปี ฮ.ศ. 1331

48. มะตัน อัฒหิกัม ลิลอัฒลามะษ อิบน์ ร็อสถาน อัฒคิมัษกีษ
()

เป็นหนังสือที่ษัษคุดาษแปลและอธิบายบทร็อยกรองของ อิบน์ ร็อสถาน อัฒคิมัษกีษ ษัษคุดาษได้คัดลอกต้นฉบับหนังสือเล่มนี้ด้วยลายมือของตนเอง เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีเครื่องพิมพ์ ผู้ที่ต้องการหนังสือเล่มใดผู้นั้นต้องคัดลอกเองหรือจ้างคนอื่นคัดลอกให้

49. อัฒตันบิษ อะลา หิกัม ตาญคุดิณ อิบน์ อะฎุอิลละษ
()

หนังสือเล่มนี้แต่งโดย ษัษคุดาษ เป็น อิบรอมิม อัฒซันดิ ส่วนษัษคุดาษได้คัดลอกต้นฉบับหนังสือเล่มนี้ด้วยลายมือของตนเอง ษัษคุดาษได้คัดหนังสือเล่มนี้เสร็จเมื่อ วันที่ 30 เดือน ฎุมาดัลเอาวัล ฮ.ศ. 1192

50. ฬะวาอิษ ฬิกร อัฒอิมาม อัฒมะษุดีษ ()

เป็นหนังสือที่ษัษคุดาษแปลจากผลงานของษัษคุดาษ อัฒลามะษ มัรอีษ เป็นยูษุฬ ส่วนเนื้อหาของหนังสือจะเกี่ยวกับการบังเกิดของอิมามมะษุดีษ และการลงมาของ นบิอีซา

51. กิสม อัฒชะกาษ บัยนะ อัฒอัศนาฬ ()

เป็นหนังสือพิตวาของษัษคุดาษเกี่ยวกับการแบ่งชะกาตแก่ผู้ที่มีสิทธิรับชะกาต ทั้ง 8 ประเภทดังที่บัญญัติไว้ในอัลกุรอ่าน หนังสือเล่มนี้ยังไม่ได้ถูกตีพิมพ์

52.ริสาละฮุ ชะฎอริยะฮุ วะ สัมมานิยะฮุ ()

หนังสือเล่มนี้จะเกี่ยวกับ แนวทางหรือเงาะรีเกาะฮุ อัชชะฎอริยะฮุกับ สัมมานิยะฮุ ซัยคุดาอุดได้ชี้แจงถึงสายสืบ ที่เขารับสืบทอดแนวทางทั้งสอง หนังสือเล่มนี้ยังไม่ได้ถูกตีพิมพ์

53.ฟิตวา เบอรุณวัต บือลี เคอจัน กาฟิร (دغن)

เป็นหนังสือเกี่ยวกับ คำชี้ขาดเกี่ยวกับการค้าขายกับผู้ปฏิเสธศรัทธา หนังสือเล่มนี้ยังไม่ได้ถูกตีพิมพ์

54.หุกม หัยฎุ คัน อิสติฮาเงาะฮุ ()

เป็นหนังสือเกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยเลือดประจำเดือนและเลือดเสีย หนังสือนี้ยังไม่ได้ถูกตีพิมพ์

55.นุบชะฮุ ฟิ บะฮาน ชุรุฎ อัลญุมอะฮุ ()

เป็นหนังสือเกี่ยวกับเงื่อนไขของการทำละหมาดวันศุกร์ ตามมัซฮับอัชชาฟีอีย์

56.ตะอุลีก อัลละตีฟ มิมมา ยะตะอัลลัก บิญะวาซ ตะอัชชูร อัลญุมอะฮุ

()

เป็นหนังสือเกี่ยวเงื่อนไขสร้างมัซยิดเพื่อทำการละหมาดวันศุกร์ในเมืองที่มีการทำละหมาดวันศุกร์หลายกลุ่ม ซัยคุดาอุดแต่งหนังสือเล่มนี้เสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. 1232 หนังสือนี้ยังไม่ได้ถูกตีพิมพ์

วันมุหัมมัด เสาะฆิร อับดุลลอฮุ ระบุว่า ผลงานทางวิชาการของซัยคุดาอุดมีทั้งหมดประมาณ 99-101 เล่ม ซึ่งรวมถึงผลงานที่ไม่ปรากฏชื่อชัดเจน(Saghir ,2000:27)

ข. การสอนและบรรยายศาสนา

นอกจากซัยคุดาอุดจะเรียบเรียงและแต่งตำราแล้วท่านยังเผยแพร่ความรู้วิชาการอิสลามด้วยการบรรยายและสอนหนังสือตามสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะในมัซยิดหะรอหมักกะฮุหะยี นิอิสฮาก กล่าวว่ซัยคุดาอุดได้ซื้อบ้านที่มักกะฮุเพื่อเป็นสถานที่รวมตัวเพื่อศึกษาความรู้ เมื่อปี ฮ.ศ. 1211 (ค.ศ. 1796) (Che Daud,1988:11)

จากการที่ท่านทุ่มเทเวลาตลอดชีวิตอยู่กับการบริการด้านวิชาการอิสลามแก่โลกมุสลิม และท่านเองเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับวิชาการอิสลามเกือบทุกแขนง จึงเป็นสิ่งที่สมควรแก่ฐานะที่รัฐบาลแห่งอาณาจักรอูมาเนียยะฮ์ (ออตโตมาน) ได้ให้สมญานามแก่ท่านว่า

()

อ่านว่า “อัลอาลิม อัล อัลลามะฮ์ อัลอาริฟ อัลร็อบบานีย์” แปลว่า ยอดปราชญ์ผู้ที่ผูกพันกับพระเจ้า

ในหมู่นักปราชญ์แห่งโลกมลายูมีน้อยคนที่จะได้รับสมญานามอันทรงเกียรติเช่นนี้ (Shaghir, 1990:26)

3.1.7.2 บทบาทด้านการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีหัจญ์

การที่ซัยคุดาอุดเป็นปราชญ์ที่พำนักอยู่ในนครมักกะฮ์ทำให้ท่านมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบเรื่องจัดการเรื่องหัจญ์และอำนวยความสะดวกแก่บรรดาหัจญ์จ (ผู้ที่มาประกอบพิธีหัจญ์) ท่านได้ถูกแต่งตั้งให้เป็นซัยคุ หัจญ์⁶⁷ () หรือผู้นำในการประกอบพิธีหัจญ์ของชาวมลายู เพื่อความสะดวกในการบริการเรื่องหัจญ์แก่ผู้คนที่ท่านได้ซื้อบ้านหลังหนึ่งที่เมืองมะดีนะฮ์ เรื่องกิจการหัจญ์ซัยคุดาอุด ได้ซัยควันมุซา ผู้เป็นญาติที่มาจากปัตตานี เป็นผู้ช่วย ครั้นเมื่อซัยคุดาอุดเสียชีวิต ซัยควัน มุซา ก็เป็นผู้รับผิดชอบเรื่องนี้แทน จนกระทั่งประมาณ ปี ค.ศ. 1860 ซัยควันมุซา ได้กลับมายังมาตุภูมิ จึงมอบหมายงานนี้ให้น้องชายของซัยคุดาอุด ที่ชื่อซัยคุอิคริส เป็นผู้รับผิดชอบแทนจนกระทั่งเสียชีวิต ในปี ค.ศ. 1288 ต่อมาซัยคุ มุฮัมมัด อัลดาวูดี หรือซัยคุนิมัด กือจิ เป็นผู้รับตำแหน่งนี้(Che Daud , 1988:31-32)

นอกจากการจัดการดูแลกิจการหัจญ์แล้วซัยคุดาอุดยังแต่งตำราอธิบายถึงบทบัญญัติต่างเกี่ยวกับหัจญ์ คือ หนังสือมอฮะฮ์ อัลมะรอม ฟิ กัยฟิยะฮ์ อะดอ์ อัลหัจญ์ อัลอิสลาม () เพื่อให้พี่น้องมุสลิมที่มาจากแถบประเทศมลายูได้อ่านเป็นคู่มือในการประกอบพิธีหัจญ์อย่างถูกต้อง

3.1.8 สาธุศิษย์

ความเป็นปราชญ์ที่เชี่ยวชาญของซัยคุดาอุดนั้นทำให้ท่านมีโอกาสดำเนินการสอนในมัศยิดหะรอมมักกะฮ์ จนท่านมีบรรดาสาธุศิษย์มากมายโดยเฉพาะกลุ่มที่มาจากประเทศแถบ

⁶⁷ ตำแหน่งอันทรงเกียรตินี้ในปัจจุบันอาจเทียบได้กับตำแหน่ง อะมีร์อัลหัจญ์ หรือหัวหน้าผู้แทนหัจญ์

เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ ศึกษาศาสตร์ที่มาศึกษากับท่านมีหลายระดับชั้น ตั้งแต่ปुरुชนธรรมดาจนถึง กษัตริย์ผู้ครองนคร วันมุฮัมมัด เศาะฟีร์ อับดุลลอฮ์ (Shaghir, 1990:42) ได้บรรยายชื่อบรรดา ศึกษาศาสตร์ของท่านที่โดดเด่นมีชื่อเสียงหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะแบ่งตามภูมิภาคเดิมของแต่ละคน ดังนี้

ก. ศึกษาศาสตร์ที่มีภูมิลำเนาเดิมจากปัตตานี

1. ชัยคอะลี เป็น อิสฮาก อัลพะฎอนีย์
2. ชัยควันหะสัน เป็น อิสฮาก (จากบ้านเบอสุด)
3. ชัยคมุฮัมมัดเซน เป็น มุศเฏาะฟา อัลพะฎอนีย์
4. ชัยควันมุซา อัลพะฎอนีย์
5. หัจญีมุฮัมมัด ศอลิห เคาะฎิบ อัลพะฎอนีย์
6. ชัยคอบุคคอกอดีร์ เป็น อับดุลเราะหฺมาน อัลพะฎอนีย์
7. ชัยคมุฮัมมัด เป็น อิสมาอีล อัดดาวูดี อัลพะฎอนีย์
8. เลอบัยดิน เป็น หลงนิ อัลพะฎอนีย์

ข. ศึกษาศาสตร์ที่มีภูมิลำเนาเดิมจากมาเลเซีย

1. ชัยคอบุคคอกอดีร์ (จากกัลันตัน)
2. หัจญีมุฮัมมัดคุดดิน เป็น เลอบัยมุฮัมมัด (จากกัลันตัน)
3. ชัยคอบุคเศาะมัด (จากบ้านปูเลาจ็อนค็อง กัลันตัน)
4. ชัยคอบุคคอกอดีร์ เป็น อีซา (จากตรังกานู)

ค. ศึกษาศาสตร์ที่มีภูมิลำเนาเดิมจากอินโดนีเซีย

1. ชัยคซัยนุดดิน (จากอาจะห์)
2. ชัยคอะหฺมัด เคาะฎิบ เป็น อับดุลฆ็อฟฟารุ (จากลัมบาส)
3. ชัยคมุฮัมมัด ซัยนุดดิน เป็น มุฮัมมัด อัลบะดาเวีย (จากเกาะสุมาตรา)
4. ราญา หัจญีอะหฺมัด เป็น ราชา หัจญี (จากเรียว)
5. ราญา อะลี หัจญี (จากเรียว)
6. ราญา หัจญีอับดุลลอฮ์ มัรหุม มุรซิด (จากเรียว)
7. ชัยคอิสมาอีล เป็น อับดุลลอฮ์ (จากมินังกะเบา)
8. ชัยคมุฮัมมัดศอลิหุ เป็น มุรซิด อรรอวา
9. มุฮัมมัดศอลิหุ เป็น สุนัน เมาลานา กอฎี (แดงกู ตัมบูตี)

10.สุลด่าน มุฮัมมัด ลัยฟูดดิน (จากสัมบาต)

3.1.9 ครอบครัวของชัยคุดาอุด

ชัยคุดาอุด เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์ มีพี่น้องร่วมสายเลือดด้วยกัน 6 คน (Shaghir, 2000:28) ซึ่งมีดังนี้

- 1.ชัยคุดาอุด เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์
- 2.ชัยควันอับดุลกอศิร เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์
- 3.ชัยควันอับดุลเราะเซิด เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์
- 4.ชัยควันอิคริส เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์
- 5.หัจญ์วันนิ เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์
6. เป็นสตรีแต่ไม่ปรากฏชื่อที่ชัดเจน

ชัยควันอับดุลกอศิร เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์ ท่านเสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ.1280 ท่านเป็นผู้มีทายาทสืบสกุลมากมาย ลูกหลานของท่านทุกคนพำนักอยู่ ณ เมืองมักกะฮฺ และมีการแต่งงาน กับคนอาหรับในพื้นที่จึงทำให้มีรูปร่างหน้าตาจะละม้ายคล้ายกับคนอาหรับ และบางคนพูดภาษามลายูไม่ได้เนื่องจากใช้ภาษาอาหรับทุกวัน(Shaghir, 1990:14)

ชัยควันอิคริส เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์ เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ.1288 ท่านมีทายาทสืบสกุลมากมายเช่นกัน ท่านมีหลานสองคนที่เป็นปราชญ์ที่โดดเด่นในโลกมลายู คือ ชัยควันอับดุลกอศิร เป็น อับดุลเราะหฺมาน อัลพะฎอนีย์ และชัยควันมุฮัมมัด เป็นอิสมาอิล อัคคาฎิยฺ อัลพะฎอนีย์ หรือที่รู้จักในนามชัยคุนิมัด กือจิ (Shaghir, 2000:29)

ชัยควันอับดุลเราะเซิด เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์ เป็นผู้ที่ชอบเดินทางเพื่อเผยแพร่ศาสนา ณ สถานที่ต่างๆจึงทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของท่านไม่มีใครทราบ (Che Daud, 1988:32) บางท่านสันนิฐานว่า ท่านเสียชีวิตและถูกฝังที่ เกาะ บิดัน (Pulau Bidan) ซึ่งอยู่ใกล้กับเกาะปีนัง (Shaghir, 1990:15)

พี่น้องของท่านอีก 2 ท่านคือ หะญ์วันนิ เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์ และที่เป็นสตรีนั้นผู้วิจัยไม่พบประวัติเกี่ยวกับทั้งสองท่าน

ส่วนชัยคุดาอุดเองเป็นผู้ที่ไม่มีทายาทสืบสกุล ด้วยเหตุนี้ท่านจึงรับบุตรธิดาของญาติพี่น้องตนเองมาเลี้ยงดูเพื่อเป็นผู้สืบทอดวิชาความรู้ และงานเผยแพร่อิสลามต่อจากท่าน ท่านจึงรับบุตรธิดาของวันอิคริส (น้องชายของของชัยคุดาอุด) สองคนมาอุปการะคือ วันชัยนับ และวันฟาฎิ มะฮฺ ต่อมาวันชัยนับ ได้กำเนิดบุตรชายเป็นปราชญ์ที่มีชื่อเสียงคือ มุหัมมัด เป็น อิสมาอิล อัคคาฎิยฺ

หรือชัชคุนิมัด กืออิ ผู้แต่งหนังสือมัญละอู อัลบัคร์ร็อยนู วะ มัจญมะอู อัลบะหฺร็อยนู

(Shaghir,1990:14-16)

3.1.10 การเสียชีวิต

นักวิชาการเห็นพ้องว่าชัชคุดาอุด เป็น อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์ เสียชีวิต ณ เมืองฏอฮ์ฟ ปัจจุบันคือเมืองตากอากาศของประเทศซาอุดีอาระเบีย

นักวิชาการจะมีความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับวันเดือนปีที่ท่านเสียชีวิต อิสมาอิล เจะดาอุด ระบุว่าชัชคุดาอุดเสียชีวิต เมื่อวันที่ พฤหัสบดีที่ 22 เดือนเราะฎ็อบ ปี ฮ.ศ. 1263 ตรงกับวันที่ 8 เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1874 ท่านมีสิริอายุ 80 ปี (Che Daud, 1988:32)

วันมุฮัมมัด เสาะฆีร์ อับดุลลอฮฺ (Shaghir, 2000: 40) เห็นแย้งกับทัศนะของอิสมาอิล เจะดาอุด โดยอ้างการรายงานของหัจญะฮฺ วันชัชนับ เบ็นดิ ชัยคุอะหมัด อัลพะฎอนีย์ ที่ระบุว่า ชัชคุดาอุดตอนเสียชีวิตนั้นมีอายุเกือบ 200 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับสิ่งที่หัจญ์อับดุลหะมิด อัสนะนาวี๊ โต้ะครูแห่งบ้านคือ โละมานะาะ ยืนยันว่าชัชคุดาอุดมีสิริอายุรวม 166 ปี และเสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 1297 ตรงกับ ปี ค.ศ. 1879

ในปี ค.ศ.1989 วันมุฮัมมัด เสาะฆีร์ อับดุลลอฮฺ ได้ค้นพบหลักฐานจากหนังสือต้นฉบับคัดลายมือ ซึ่งยังมีได้ตีพิมพ์ว่า ในปี ฮ.ศ. 1297 มีการประกาศทั่วรัฐปัตตานีให้ละหมาดหมอบ⁶⁸ ให้แก่ชัชคุดาอุด เป็นอับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์ ซึ่งเป็นหลักฐานที่สามารถนำมาสนับสนุนทัศนะของหัจญ์อับดุลหะมิด อัสนะนาวี๊ข้างต้น (Shaghir, 2000: 40)

⁶⁸ คือการละหมาดให้แก่ผู้ตายโดยไม่มีศพวางอยู่ ณ สถานที่ดังกล่าว

3.2 รายละเอียดของหนังสือบุนยะฮุ อัจญ์กุลลาบ

3.2.1 สาเหตุของการแต่งและชื่อหนังสือ

ในบทนำของหนังสือเล่มนี้หลังจากที่ชัยคุดาอุด เป็น อับดุลลอฮุ อัลฟะฏอนีย์ ได้กล่าวสรรเสริญอัลลอฮุแล้วท่านกล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษาวิชาฟิกฮุ ท่านได้หยิบยกอายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษเกี่ยวกับความประเสริฐของการศึกษาและเผยแพร่ซึ่งนำความรู้ในอิสลาม จากนั้นท่านจึงกล่าวถึงแรงจูงใจในการเขียนหนังสือ เล่มนี้ว่า “ได้เกิดจุดประกายในความคิดของข้าพเจ้าที่อ่อนแอและต่ำต้อยที่มีความรู้น้อยนิด แต่ทว่ายึดมั่นในอัลลอฮุ หวังว่าพระองค์จะชี้นำให้ถูกต้อง ให้บ่าวของพระองค์ที่ชื่อ คาดาอุด เป็น อับดุลลอฮุ เป็น อิดริส อัลฟะฏอนีย์ ได้รวบรวมปัญหาเล็กๆน้อยๆ จากวิชาฟิกฮุ จากบทว่าด้วย อัจญ์เกาะฮาระฮุ (ความสะอาด) จนถึงบทสุดท้ายจากหนังสือที่ยอมรับในมัฮัยบ (อัชชาฟีอีย์)...” (Dawud al-Fatānīy, n.d.:5)

ส่วนชื่อหนังสือ ชัยคุดาอุด กล่าวว่า

“และข้าพเจ้าได้ตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า

อ่าน

ว่า บุนยะฮุ อัจญ์กุลลาบ ลิมูริต มะอริฟะฮุ อัลอัฮกาม บิศ เสาะวาบ ” (Dawud al-Fatānīy, n.d.:7)

ซึ่งมีความหมายว่า สิ่งปรารถนาของผู้แสวงหา สำหรับผู้ที่ต้องการรู้บทบัญญัติต่างๆ ด้วยความถูกต้อง

ส่วนปีที่แต่งของหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งมิได้ ระบุว่าเขียนเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. ที่เท่าใด

3.2.2 เนื้อหาสาระของหนังสือ

เนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้คือเกี่ยวกับบทบัญญัติด้านการกักต้ออัลลอฮุ หรือ ฟิกฮุลอิบาดัต ซึ่งท่านได้แบ่งหนังสือเป็น 2 เล่ม ส่วนในบทนำผู้แต่งได้กล่าวถึง 2 ประเด็นด้วยกันคือ

1. ความประเสริฐของการศึกษาและเผยแพร่ความรู้ในอิสลาม

2. ชีวิตประวัติของอิมามอัชชาฟีอีย์

หลังจากนั้นท่านได้เริ่มเขียนหนังสือตามบทต่างๆดังนี้

เล่มที่ 1

กิตาบ อัจญ์เกาะฮาระฮุ (บทบัญญัติว่าด้วยความสะอาด)

กิตาบ อัศเศาะลาฮุ (บทบัญญัติว่าด้วยการละหมาด)

เล่มที่ 2

กิตาบ อัลญะนาอิช (บทบัญญัติว่าด้วยการจัดการศพ)

กิตาบ อัชชะกาต (บทบัญญัติว่าด้วยการจ่ายชะกาต)

กิตาบ อัศสาวม์ (บทบัญญัติว่าด้วยการถือศีลอด)

กิตาบ อัลหัจญ์ (บทบัญญัติว่าด้วยการประกอบพิธีหัจญ์)

3.2.3 ลักษณะการเขียนในหนังสือบุนยะฮ อัญฎลาบ

ก. การเรียบเรียงและลำดับเนื้อหา

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการเรียบเรียงและจัดลำดับเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจัย พบว่า เนื้อหาหลักหลักของหนังสือเล่มนี้จะเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจ (ฟิกฮ์ อัลอียาคาต) ตามมัซฮับอิมามอัชชาฟีอี โดยผู้แต่งได้รวบรวมเนื้อหาจากหนังสือฟิกฮ์ต่างๆที่ยอมรับในมัซฮับอัชชาฟีอี เช่น หนังสือมินฮาญ์ อัญฎอลิบีน () ของอิมามอันนะวะวีย์ หนังสือคุหฺพะอี อัลมุหฺตาจญ์ () ของซัยคฺอะหมัด เป็น หะญูร์ อัลฮัยยะมียฺ หนังสือนิฮายะฮฺ อัลมุหฺตาจญ์ () ของซัยคฺอรรอมลีย์ หนังสือ อัลมุฆนียฺ () ของซัยคฺเกาะฎิบ ชัยบีญีญี หนังสือฟิตหฺ อัลวัสฮาบ () ของซัยคฺชะกาเรีย อัลอันศอริยฺ และหนังสือฟิกฮฺตามมัซฮับอัชชาฟีอีอื่นๆอีกหลายเล่ม หลังจากที่ผู้แต่งได้รวบรวมเนื้อหาต่างๆจากหนังสือดังกล่าวแล้วผู้แต่งก็ได้จัดลำดับเนื้อหา โดยเริ่มจากบทที่หนึ่ง คือ กิตาบ อัญฎะฮฺฮาเราะฮฺ (บทบัญญัติว่าด้วยความสะอาด) จนถึงบทสุดท้ายคือ กิตาบ อัลหัจญ์ (บทบัญญัติว่าด้วยการประกอบพิธีหัจญ์)

การจัดบทตอนในเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้จัดตามหลักวิชาฟิกฮ์ทั่วไป ดังนี้

1. บทใช้คำว่า กิตาบ ()
2. หมวดใช้คำว่า บาบ ()
3. ตอนใช้คำว่า ฟิศล ()
4. หัวข้อย่อยใช้คำว่า ฟุรூอ์ ()
5. ประเด็นปัญหาใช้คำว่า มัสอะละฮฺ ()
6. เกร็ดความรู้ใช้คำว่า ฟาอิดะฮฺ ()

ข. จำนวนที่ใช้ในหนังสือ

จากการศึกษาวิเคราะห์จำนวนของผู้แต่งในหนังสือเล่มนี้พบว่า บางตอนผู้แต่งใช้จำนวนแปลศัพท์ตัวต่อตัวจากหนังสือฟิกฮ์ที่เป็นภาษาอาหรับและพยายามยึดหลักตามไวยากรณ์ภาษาอาหรับ ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจยาก ในบางครั้งผู้แต่งก็ทับศัพท์ภาษาอาหรับโดยตรง หากผู้อ่านขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาอาหรับก็จะเป็นอุปสรรคในการเข้าใจเนื้อหาของหนังสือด้วยเหตุนี้ผู้ที่ศึกษาหนังสือเล่มนี้มักจะอาศัยการเรียนกับโต๊ะครู ผู้มีความรู้ตามสถาบันปอเนาะต่างๆ เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาคลาดเคลื่อนจากความจริง

ผู้แต่งจะพยายามอ้างอิงหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษในทุกประเด็นปัญหาในเล่มที่ 1 ที่ผู้วิจัยศึกษาพบว่า มีหะดีษจำนวน 204 บท โดยแบ่งหะดีษที่เป็นสำนวนภาษาอาหรับมีจำนวน 152 บท และสำนวนหะดีษที่ถอดความเป็นภาษามลายูมีจำนวน 52 บท

3.2.4 การพิมพ์เผยแพร่ของหนังสือ

หนังสือบุนฆะฮฺ อัญญาตลาบตีพิมพ์พร้อมกับหนังสือ นัซญ์ อรรอฆิบีน วะ สุบุล อัลมุตะกิน⁶⁹ () โดยเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ถูกตีพิมพ์อยู่ริมเนื้อหาของหนังสือบุนฆะฮฺ อัญญาตลาบ

หนังสือบุนฆะฮฺ อัญญาตลาบ ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ฮ.ศ. 1310 (ค.ศ. 1892) ที่โรงพิมพ์ อัลมิริยะฮฺ เมืองมักกะฮฺ พิมพ์ครั้งที่ 2 เมื่อปี ฮ.ศ. 1312 (ค.ศ. 1903) และพิมพ์ครั้งที่ 3 เมื่อปี ฮ.ศ. 1328 (ค.ศ. 1910) ที่โรงพิมพ์เดียวกันแต่มีการตรวจทานข้อผิดพลาดในการพิมพ์ (Shaghir, 2000 : 13) ต่อมาหนังสือเล่มนี้ถูกตีพิมพ์ที่สิงคโปร์โดยสำนักพิมพ์ สุไลมาน มัรอีฮ์ และที่ปีนังโดยสำนักพิมพ์คาร์ อัลมะฮารีฟ ปัจจุบันสำนักพิมพ์อันนะฮฺดีฮ์ ที่กรุงเทพฯ ได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้โดยเข้าเล่มด้วยปกแข็งเป็นอย่างดี

ในการจัดพิมพ์จะแบ่งหนังสือเป็น 2 เล่ม เล่มที่ 1 มีจำนวนหน้า 244 หน้า ส่วนเล่มที่ 2 มี 236 หน้า

3.2.5 จุดเด่นและความพิเศษของหนังสือ

หนังสือบุนฆะฮฺ อัญญาตลาบ มีจุดเด่นและความพิเศษซึ่งผู้วิจัยพอสรุปได้ดังนี้

⁶⁹ หนังสือเล่มนี้เป็นงานเขียนของซัยคุดาูด โดยมีเนื้อสาระเกี่ยวกับบัญญัติว่าด้วยการซื้อขาย หนังสือเล่มนี้ผู้แต่งระบุปีที่แต่งเสร็จคือ ปี ฮ.ศ. 1226

1. หนังสือบุษยะฮ์ อัญกุลลาบ เป็นหนังสือเกี่ยวกับบทบัญญัติด้านอิบาดาต ที่
เกือบสมบูรณ์
2. หนังสือบุษยะฮ์ อัญกุลลาบ เป็นหนังสือวิชาฟิกฮ์ที่มีหลักฐานจากอัลกุรอาน
และอัลหะดีษ
3. ผู้แต่งมีความพิถีพิถันละเอียดอ่อนในการแปลเอกสารจากหนังสือฟิกฮ์ที่เป็น
ภาษาอาหรับโดยยึดหลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับเป็นหลัก
4. หนังสือบุษยะฮ์ อัญกุลลาบ เป็นหนังสือที่ใช้ทำการเรียนการสอนในสถาบัน
ศึกษาปอเนาะอย่างแพร่หลายนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน
5. ในหนังสือบุษยะฮ์ อัญกุลลาบ ผู้แต่งได้วินิจฉัยปัญหาต่างๆ โดยยึดหลักของมัฆ
ฮับอัชชาฟีอีย์
6. หนังสือบุษยะฮ์ อัญกุลลาบ เป็นหนังสือที่เขียนเป็นภาษามลายูเล่มแรกที่เขียน
ถึงชีวประวัติของอิมามอัชชาฟีอีย์ ในบทนำ

3.2.6 จุดค้อยของหนังสือ

หนังสือบุษยะฮ์ อัญกุลลาบ มีจุดค้อยซึ่งผู้วิจัยพอสรุปได้ดังนี้

1. หนังสือบุษยะฮ์ อัญกุลลาบ ผู้แต่งมิได้ระบุวันเดือนปีที่แต่งเสร็จ
2. การอ้างอิงด้วยบทหะดีษหรืออะฮ์รฺในหนังสือบุษยะฮ์อัญกุลลาบส่วนใหญ่จะ
ไม่ระบุแหล่งที่มาอย่างชัดเจน
3. ในหนังสือบุษยะฮ์ อัญกุลลาบ ในบางคำมีการทับศัพท์ภาษาอาหรับ ซึ่งผู้อ่าน
จะต้องมีความรู้ด้านภาษาอาหรับพอสมควร